

198

Г. Ф. ПШЕНИЧНИКОВ

КЫЛÖÖДAM

CTAB

Кылау бөр

ШК

429-9
188

Г. Ф. Пшеничников.

Коми-3

2-816

Вөркылöдан ногјас

Г.П.Б на обяз. экз.
Лнгр 1931 год
Акт № 4615

Комінігалезанін
Сыктивкар — 1931

Г. Ф. ПШЕНИЧНИКОВ—Сплав леса—перевод с русского.

отпечатано в типогр. Коми ГИЗ-а
в количестве 2500 экз.

Заказ № 5684

Облит № 604

Сыктывкар
1931 г.

I. ЈУЈАС— ВОРКЫЛӨДАН ТУЈАС

Бөр овмөсад бөр кылөдан тујасылдөм коланлуныс вывті ыжымд. Најө: 1) вөчөны позанаөм вөдитны вөра был местајас, 2) донтөм-мөдөны вөр кылөдөмтө, вөр доныд вывті јона кыптө нуан дон вөснаыс-да, 3) лөзөны өdjө да донтөма вөр овмөсјасыдлы вөјөны ужалан көлуј да ужалан вын. Вөра был местајас вөдитны заводитөмыд был туј лөбө ватујјассө бурмөдөм сөјын; та вөсна вөтвөса планын та јылыс бура уна шуөма: шуөма вөдитны не сөмын ју бердса вөрјас, но щөщ і паскөдны вөркылөдан тујјассө шорјас да посні јујас вөр кылөдан тујјассө пөртөмөн, ју јывјас весалөмөн, торја канавөјас нуөдөмөн. Быд кілометр куза ва туј вөчөм донтөммөдө вөрлөзан уж. Унжык-кө јујас куза кутас петны вөр — донтөгжык сувтас кылөдөмыс, унжык вөр вылө накладнөј рөскодыс водө-да.

1-өд № таблитса.

дорыв лы	ҢИМПАСЈАС	СССР паста км.	РСФСР паста км.
1	Пастаыс	21.210.500	11.799.607
2	Пыщкөсса ватујлөн кузтаыс	358.665	264.294
3	Көрттујјаслөн кузтаыс	73.652	45.025
4	Кузати-ө позө кылөдны вөр да ветлыны паракөдјасөн ва тујөдыс	265.290	204.982
	а) паракөдөн	87.905	65.967
	б) вөркылөдны пурјасөнда паракөдөн . . .	105.730	79.129
	в) молльөн	71.655	59.886
5	Гурс кв. кілометр терріторіја вылө воө:		
	а) парокөдөн ветлан да вөр кылөдны позана јујаслөн кузтаыс	12,5	17,3
	б) көрттуј	3,5	3,8

Содтод: Тајо лыдпасјасыс абу-на тырмымөнјабс: лучкіа мур-
талом кыз јујасос, сіз-жә-і пастасо ез-на вөв.

Бөрлөн быд лішнөј лун сулалөм донсөддө вөрлыс асдонсө. Сы
вөсна јујастө бурмөдөмыд кылөдчан кадтө чінтөмкөд щөщ донтөм-
мөдө вөркылөдөмс. Ва туј куза лока регыд кадөн поңо лезны вел
уна вөр.

Бөр овмөсјасос ужалан көлујөнснабжајтөмыд абу быдлаын өткөд,
медса-нын сіјө сөкыд вөчны СССР-са Војвыв да Рытив-војвыв рај-
онјасын. Еща јөза рајонјасын, көні абу вөла тујјас, вөркылөдан уж
вермас сувтны ужалан көлуј да сојан-јуан тырмытөмла.

Војвывса, Сібырса да дВК-са вөрјаслы абу-жө ічөт коланлуныс
вөрлезан рајонјаслы ужалан вын сетөмлөн. Танијујас сајын, код куза
поңо вајны ужалан вын да налы сојан-јуан, нөшта-нын вөрвөдтан
ужыд-і.

Тајөјас вөсна, торја-нын РСФСР-ын, көні вөр нуан тујыс унжык-
ыс ватуј, вөр нуөмын ва тујјаслөн коланлуныс зев ыжыд.

СССР-ын да РСФСР-ын вөр кылөдан да көрттујлөн мындаыс
тыдалө тајө таблітсасыс (віз. 1-ја № табл.).

Візөдлам вөр кылөдөмлыс воыс-воө содөмсө.

Сплав начальніклөн лыдпасјасыс вәјөдөма 2-өд №-а таблітсаө
курс кубометрјасөн):

ВОЈАС	Делөвөј вөр	Пес вөр	Ставыс	Став вөры ? лы делөвөј- јаслөн проң
1918	2.207	6.623	8.830	25
1919	3.428	17.391	20.819	20
1920	9.642	24.256	33.898	28
1921	13.846	23.935	37.781	36
1922	10.419	18.963	29.382	35
1923	18.031	23.508	41.539	43
1924	18.078	19.824	37.952	48
1925	24.225	17.509	41.732	58
1926	39.786	18.022	57.808	69
1927	34.854	30.151	65.005	53

Тајө лыдпасјасыс тыдалө: вөркылөдөм воыс-воө пыр сөдө.

Вөрлөзән уж быд во кыпалө, сыйкөд щөщ і кыпалө вөркылөдән уж.

3-өд №-а табл.

ВОЈАС	Лөзөмә кылөдән рајонјасын		Уна-ө кылөдөмә		Кылөдөмлөн уделнөј вес
1927/28	81.741	100	42.214	100	51,6
1928/29	96.752	118	50.812	120	52,6
1929/30	—	—	84.000	—	—

Кылөдөмлөн лөзөм сертї јонжыка сөдөмыс бөрја војаснас лої вөдїтлөтөм рајонјасыс вөрлөзны заводїтөмлә; тајөн-жө вїставсө і моллөн кылөдөмлөн пурјөн да паракөдлөн кылөдөм дорыс сөдөмыс кодөс позө адзыны тајө таблїтсасыс:

Таблїтса № 4.

ВОЈАС	Моллөн		Пурјөн		Паракөдөн	
	Гурс кбм.	%	Гурс кбм.	%	Гурс кбм.	%
1927/28	59,1	100	35,7	100	5,2	100
1928/29	61,1	103,4	34,0	95	5,0	96,2

Воқөвылө вөркылөдөм нөшта-на сөдас, сы вөсма јонжыка ковмас вїзөдлыны вөркылөдөм вылө, вөркылөдән тујјас бурмөдөм вылө, вөркылөдөмсө ратсїоналїзїрујтөм вылө. Сөмын сїзїкөн позө чїнтыны вөркылөдөмлыс асдөнсө да став лөзөм вөрсө местајасөз кылөдны.

Мыјө сувтө ва куза вөр кылөдөм да мукөд ногөн вөр нуөм— позө адзыны тајө таблїтсасыс:

Кӧрттуј куџа вӧр нуӧм сувтӧ:

	100 клм.		200 клм.		300 клм.		400 клм.	
	1 КБМ. ВӦР НУӧМ СУВТӧ							
	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур
I. Пес:								
а) ыы	1	75	2	26	2	66	2	94
б) пожӧм, піпу .	1	49	1	92	2	25	2	49
в) коз	1	24	1	58	1	85	2	04
II. Пропсјас да пі- пу кражјас . . .	1	65	2	24	2	84	3	21
III. Балансјас . . .	1	76	2	34	3	05	3	45
IV. Кыпу кражјас.	2	33	3	18	4	05	5	33
V. Керјас								
а) гырыс	3	05	4	50	5	60	6	32
б) посны да шӧр- код	2	65	3	57	4	67	5	28

Ватујӧд вӧр нуӧм сувтӧ:

	100 клм.		200 клм.		300 клм.		400 клм.	
	1 К Б М. В Ъ Р Н У Ъ М С У В Т Ъ							
	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур
П е с:								
а) пожом дапіу	1	42	2	32	3	05	3	42
б) корја вѳр . .	1	75	2	89	3	67	4	24

	100 клм.		200 клм.		300 клм.		400 клм.	
	1 К Б М В Ö Р Н У Ö М С У В Т Ö							
	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур	Шајт	ур
в) баланс., пропс- јас да піну краж- јас	1	48	2	42	3	07	3	56
г) корја вёрыс кражјас	1	82	2	98	3	81	4	41
1 км. кер букеі- рујтöм	1	13	1	26	1	58	2	30

Тас тыдалö—кущöм донтöм сувтö ва туј куза вөр нуöм көрттуј
вывті нуöм дорыс. Пурјөн да моллөн кылöдöм 5—10 пöв дон-
тöмжык.

Быдсама пöлöс тујјасöд öтi кубометр вөр, кілометр кузта нуöм
лөн асдоныс тыдалö со кущöм таблітсаыс:

КУЩÖМ ТУЈÖд НУНЫ	Вылö-ö сувтö 1 км. вөр 1 клм. кузта нуöм (урөн)	
Вөвјасөн јі туј куза	20	18
Машінаөн јі туј куза	36	24
Гожöмын кыскалöм	30	28
Тракторөн кыскöм	45	42
Öшалан тујöд	—	40
Бекнідік көрттуј куза	—	50
Көрттуј куза	(2—5 ур)	—
Ва туј куза	0,17 ур	1,5 ур

II. ЈУЈАСОС ТӨДМАЛӨМ

Медым буржыка іспользуютны јујасос колө бура төдны најос (јујассо), колө төдны јуса бассейныслыс географјасө. Бассейнаас шуөө му пыщкөсыс да мувежтасыс кытыејасан летчө ваыс. Тајө бассейн сојас ју куза летчыс ваыдлөн мындаыс: кымын ыжыд бассейныслөн плөшщадыс, сымын уна уөө сетчө ва (осадокјас), тајө осадокыс муртавоө му слөј вылас став лым-зерөн уөөм васө арталөмөн. Вој-вылын, Рытив-Војвылын да шөр областјасын во гөгөрнас ваыс му вылас уелө метр жын судта гөгөр.

Бөркылөдны коланажык лымөн уөөм ва, тувсовја зерөн уөөм ва да лым сылөмлөн өдыс. Сөмын, таыс кынзі, ваыд сіз-жө јона мусін сајас-і, шуам увтас местајасыс—нурвывјасыс—ваыд на-зөңжык воө, а косөд да шылыд местајасыс—өдјөжык воө. Торја-нын өдјө јуөд ва воө гөраа інјасыс. Мусін сајад сіз-жө зев јона сулалө јулөн ваыс. Ва јуө воас ещажык, ју гөгөрсө мусінмыс-кө лөзө ас пырыс васө (лыа, ізја мусін да потласөм ізвестнакјас); омөла-кө мусінмыс лөзө васө—јуө јонжыка воас. Туруна інјасыс омөлжыка-жө ваыд летчө, турун корјасас колөны-да, а турун кор вывоаныс-нын космөны. Лым сылөмлөн өдыс, дерт, вывті јона вөр сајын. Арын, кор куш інјасын муыс кын-нын, а вөрад сыв-на. Лым-жыс быдлаө шөщ уөө. Сы вөска куш інын лымжыс лөө кын мувы-лын, а вөра інын сывму вылын. Тулыснад куш іныс лым өдјөжык сылөј вөра ін дорөыд. Сізкө, вөрад содтө і чінтө лым сылөмсан ва воөмтө.

Ва вежтаслөн (горизонтлөн) со дөм-чинөм. Тајө помкајасыс вөсна ју туө јамө, вежласө јулөн вавежтасыс (горизонтыс).

Бөркылөдгөн колана төдны јулыс ташдөм вавежтасын сулалөм:

1. Јі кывтігөн да јі мунігөн јулыс ыждасө;
2. Јона-ө тулө ју да дыр-ө сізсө сулалө;
3. Ју куза вөр медјона мунігөн ыжыд-ө овлө ваыс;
4. Кушдөмөз чінлө јуыс кос ва дырјі.

Ва мурталан постјас. Медым пыр төдны јулыс вавежтас-сө (содөм-чинөмсө)колө вөчавны ва мурталан постјас. Ташдөм постјасыс овлөны кык пөлөсөс—свајнөјјас да рејечнөјјас.

Быдлаө медјона паскалөма да і медбурөн лыддысө пуыс вөчөм свәјнөј пост. Свајнөј пост вөчсө тазі: ју кырјө ортчөн-ортчөн сув-төдалөма свајјас. Свајјас вылас ју вавежтас муртаігөн пуктысөө новлөдлана рејка, ва вежтасыслыс судтасө пасјавны. Свајјасыс тувјавөоны өві візө сізі, медым вылысжык свајаыслөн помыс вөлі вылынжык медвылысса вавежтассыс, а медулыссаыслөн—медулысса-ыс. Костјасас колө сымында свајјас тувјавны, медым на куза поңө вөлі төдны вавежтасыс метр жын вылө чінөм-содөм. Сваја-жасыс мусаыс 5—10 см. судтаті ородсөоны да мавтсөоны жежыд

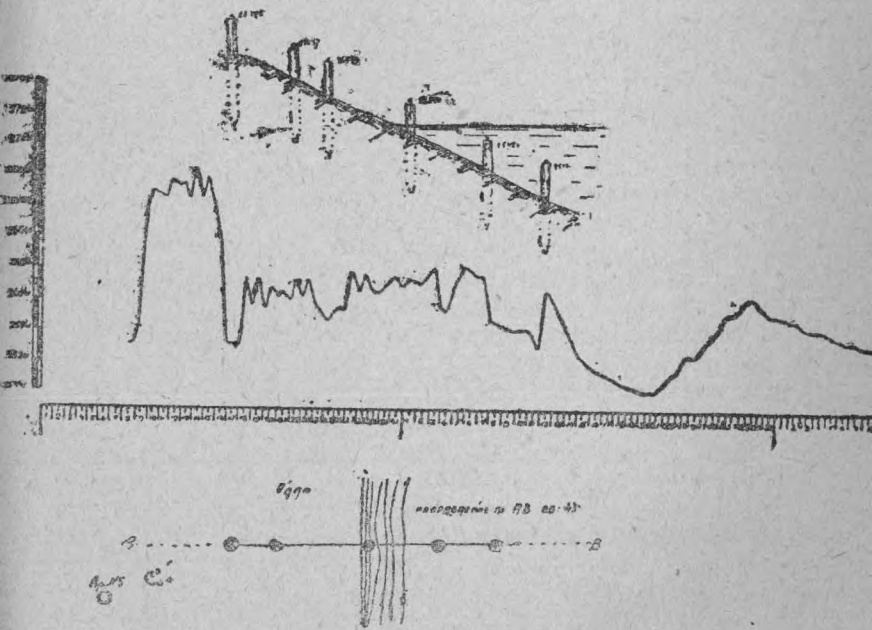
краскаөн, пом шорас тувжавсё көрттүв ыжыджык да гижё сы былö сважаыслөн № (виз. 1-ја серп.).

Быд пост былö быт ковмас пуктыны 2 репер. Репернас шусöны пасјас, кодөн јітсöны став сважаыслөн јывјасыс нивелировка нуöдöм-өн. Свајас-кö шыкöны, тајö пасјас сертіыд сјјö-жö местајас былö план серті позö најöс вылыс сувтöдны, медем ез вош ју вавеж-тассö тöдмалан возза став ужыс.

Свајасыс лібö тувжавсöны му пыщкö метр судта кымын, лібö вомöна тасөн реперјас моз-жö, сöмын тувжавны колö сјзі, медем јылыс воас кынмывалытöм му слöјас.

Свајас вестыс вавежтассö тöдмавсö новлöдлана рејкаөн. Рејкалөн кузтаыс 1 метр, јуксö саңыметрјас былö да мичмөдсö сöда-јежыда краскаөн. Рејкаыслөн улыс помыс ежсö көртөн.

Рејкаа пост. Рејкаа пост овлö вескыда (öтк, лібö ыкымын) сувтöдалöм рејкајасыс, кодјас пыксöны поссурјас бердö лібö торја свајас бердö. Рејкаыслөн жуздаыс колö лоны сещöм, медем позіс муртавын медыжыд дај медичöt васö. Рејкајасыс пуыс-жö вöчöны 1—2 метр кузтаöс; ковмас-кö нужöдны, рејкасö јітлöм бöрын быд рејкаöс колö дорвыв номеравны, улыс рејкасаңыс да вы-лыс рејка помöзыс.

Лун	Сантіметр лыд

Колö жуад бөрjыны сешдөм инjас, кытөн абуос гырыс изjас, көн абу туруна да кытi абу вывтi визыв, костjасвыв некушдөма оз пож бөрjыны. Медым лучкiжыка мунис мурталомыс, постjастө колö вöчавны сiктjас лiбö көв öтка керкаjасоан матöжык.

Бур бөрjыны пост вылö жуыс сешдөм ин, кытi мед сөкыд кер кылöдны да кытөн ковмас нуодны ватуj лөсөдан кушдөмкө ужjас.

Жона-ö частö колö вавежтассö муртавы.

1. Кор вавежтас пыр öтвылаын моз, секi абу весiг быт быд лун муртавы. Шуам, лун 3-5 мысгi лiбö i жон вежаун мысгi. Кор вавежтасыд чiнö-кыпалö, секi, дерт, муртавы ковмас унжыкыю.

2. Ытва дырjи да вавежтас вежлаөгөн муртавы колö частöжык: еща вылö быдлун öтчыд.

Пожаана-кө, ва вежтас жона вежлаөгөн бур ескөн вöли муртавы куjимыс: асылын, луншöрын да рытын. Кытi мурталомсö пасjавны, пожö вöли адзыны вылысжыкса таблитсаыс.

Ју кужа мунан валыс мындасö мурталом.

Медым тöдмавы кымын кубическöj метр летчö жуод быд секундаын кушдөмкө створөд, колö тöдны валыс визывтан öдсö да жулыс кызтасö.

Ва визывтан öдсö пожö тöдмавы уна иог. Мед коккi сiјөс вöчны пробкаjасөн. Валыс визывтан öдсö пробкаөн тöдмалом могоыс колö бөрjыны жулыс вескыджыкiн, медым вескыд iныс вöли вiтпөв кушжык ју пастасыс, кытi ваыс летчö öтмозажык. Вожö јусö јукöны куjим пелö кушта ногыс вiчjасөн. Шор вiчöдыс тöдмавсö јулөн кызтаыс, улыс да вылыс вiчjасыс пробкалыс кывтөмсö муртавы. Костjасыс тајö вiчjасыслы вöчөоны ва визыв сертiыс 20 метраан 50 метрöж да медым кык вiч костö пробкаыд мунис дыржык 30 секундаыс. Ужавны заводиттöз вiчjас вестö öтмөдар кырjасас сувтөдсөны мајегjас. Сөсө муртавсö валөн кызтаыс. Сы могоыс вöчсö ташдөмтор: ју вомөн вомөдавсö пос, поснi јујасын кык керjыс, паскыджык јујасö керjыс-жө вöчсö поскод мајегjас јылö. Жона гырыс јујасын-нiн ју вомөн нужөдсö трост лiбö јонжык көв, 3-5 мiлiметр кызтаөс. Сөсө вөмөналөм кер вылö лiбö көв вылö вöчсөны пасjас, лыдсö ва паста сертiыс да на вестоан муртавсö жуыслөн жуждаыс. Жуыслыс пастасö да пасjас вестса жуждасö арталөмөн пожö-нiн тöдмавы жулыс кызтасö (вомөна сеченьсөс). Сөмын сiјөс вöчны бура сөкыд, ковмас вöчны геометрiја төдыс мортлы (артмөм) трапетсiјалыю площадсö тöдмавы оз быдөн куш). Медым мурталөмыд лөб лучкiжык, коствывса пасjастө колö вöчны унжык да јутö унжыклатi муртавы. Со кытiжык мурталөмсö вöчöны.

Јуыслон-кө пастаыс 1 метрыс ічөт быд 20 см. мыст.

1 метр	сан	5 метр	өз	40	"	"
5	"	10	"	1 метр	мыст.	
10	"	40	"	2	"	"
40	"	100	"	4	"	"
100	"	200	"	5	"	10
200 метрыс	ыжыда	10—20 м.	мыст.			

Ва визывлыс өдсө пробкаон төдмалом

Пробкајасон јуыдлыс визывсө позө төдмавны лон, төвтөм лунө 5-20 кымын пробка вундыссоны пуыс 10 кымын сантимер кызтаон медвылыс визаныс лезсоны кывтны ва визывсө. Колө төдмавны ыжыд-ө костыс кык виз костас (пасјам д-он) да дыр-ө пробкајасыс (пасјас К-он) кывтоны. Тајө кык лыдпас сертис кокныд төдмавны ва визывтөмлыс өдсө, сомын д-сө јук (делит) К-вылө.

Кывтыс пробкајас пыс бөрјиссоны сешөмјас, кодјас кывтисны лучкиа некытчө ез сувтаыны, ез төлөднө. Тајө ужсө кокныд-жык вөчны кык мортаы. Öтөкыс сөталас ойнајас, а мөдыс пасјалө кадсө.

Гөрајастөм інса унжык јулыс кызтасө позө локыніка төдмавны тајі: ју шөрөдыс жуждасө муртавны да јуыслыс пастасө төдмавны да најөс $\frac{2}{3}$ вылө өктыны. Шуам:

шорлон жужтаыс 2 метр,

пастаыс 15 метр

кызтаыс $\frac{2}{3} \times 2 \times 15 = 20$ квадр. метр.

Шыбытам нол пробка, визјас костыс 30 метр.

1 пробка кывтис 30 метрсө 30 сек. öдыс $\frac{30}{30}$ м. секунд.

2 " " " " 25 " " $\frac{30}{25} = 1,20$ м.

3 " " " " 28 " " $\frac{30}{28} = 1,25$ м.-с.

4 " " " " 20 " " $\frac{30}{20} = 1,5$ м.-с.

Бөстө шөркөдыс $\frac{1+1,20+1,25+1,5}{4} = \frac{4,95}{4} = 1,24$ м.-с.

Сөмын-өд ва веркөстіс ваыд өдјөжык кывтө муөдыс дөрыс, сы вөсна шөркөдөм пыддө бөстө мурталөмыслон $\frac{8}{10}$ јукөдыс. Мјан мурталан јуад сізкө öдыс лөө $\frac{8}{10} \times 1,24 = 0,99$. Быд секундаө мунө 99 сантимер.

Содт өд. Ва пыдос сертыс ваыдлөн визувтан öдыс:

Сој 0,16—0,20 м.-с.

Сојөд му 0,50 м.-с.

Гырыс лыа 0,7 "

Лөз сој 0,8 "

Сюмөм торф 0,25—0,50 м.-с.

Сесса нөшта ваыдлөн визувтан öдыс вежласө мукөд помкајас вöсна. Ытва дырји визувжык, кос ва дырји—лөңжык да с. в.

Сесса төдмавсө уна-ö ју куза визувтө ва. Ваыслыс кызтасө ва визувтан öд вылө өктөм бöрын артмө мијан мурталөм сертi.

$20 \times 0,99 = 19,8$ кубическөј метр быд секундаө.

Кызи наука сертi точнөјжыка төдмавны ју куза летчан валыо мындасө—ми тани ог гижө. Сы јылыс поңө аңыны спетсиальнөј кигажасыс.

Поснiдик шорјасыдыс ва летчөмсө төдмавны, ферт, кокњи. Сы могыс сөмын шорө кодјы гу да сетчө лөсөд пелса. Урчитөм кад бöрын пелсатө бостан бөр, дај мурталан уна-ö да дырөн-ö сiјө ва-ыс воис.

Ји сулалөм, ји кывтөм да восса ва

Ферт, быдөналы гөгөрвоана—ји сувтан да ји кылалан кад саяд став вөркылөдөмыд.

Торја-нын вөркылөдөмыд ји кывтан кад сајын. Муртса-на тувсовја шондi југөрөн лым заводитө сывны, ји кыпалө-нын, шорјас куза лым ваыс јуө воас-да. Овлывлө воң ји кыпалөм да кывтөм, шоркод кадын кыпалөм да кывтөм, да сор кадын кыпалөм да кывтөм. Мукөд воасјид вел воң кывтас, мукөд дырјиыс јона сорөн.

Дыр-ө оваывлө восса ва параходјас ветлан ју вылын—поңө аңыны тајө таблитсасыс:

Јујаслөн кимјас	Кымын лун овлө восса ва
Волга	193—256
Кама	173—187
Ока	207
Вјатка	184
Шексна	189

Јујаслѳн нѳмјас	Кымын лун овлѳ вѳсса ва
Рытыв двѳна	210
Војвыв двѳна	168
Сухона	181
днѳпр	234—244
дон	201—250
Іртыш	179
Об	176
Амур	171

Поснѳдік јујасын ыжыд ва овлѳ сѳмын 3—7 лун-да, нѳ-
ѳтѳк час оз ков колны, медым нѳ петкѳдны вѳртѳ сѳјѳ јујас куѳа-
ыс. Торја-нын кор іѳѳтѳк ју куѳа колѳ петкѳдны уна вѳр.

Вѳркылѳдны поѳана кад нѳжѳдѳм могыс меро-
прѳјатѳѳјас. Медым вѳркылѳдны поѳана кадтѳ мыјкѳ мында
нѳжѳдны, колѳ вѳчны со кушѳм меропрѳјатѳѳјас.

Тыра јујас вылын, сѳкыда вѳрпетан јујас вылын, да кушѳм ју-
јасын дыр кутсѳ јѳ, јѳ кылалан кадсѳ ѳдѳѳдѳм могыс јѳсѳ колѳ вѳз-
жык жугѳдлыны. Торја-нын тајѳс колѳ вѳчны тыјасын, кѳнѳ јѳыд
јујасын дорыс-на дыржык олѳ да тувсовја ваыс весѳг јѳсыс вѳзжык
бырѳ. Та вѳсна ташѳм јујас да тыјас вылад колѳ вѳзвыв лѳсѳдав-
ны подрывнѳкјасѳ колана кѳлујѳн. Помѳсјастѳ, прудјастѳ вѳзвыв-
жѳ колѳ лѳсѳдны вѳркылѳдіг кежлѳ.

III. ВѳРКЫЛѳДІГ КЕЖЛѳ ЛѳСѳДЧѳМ

Вѳркылѳдѳмѳн вескѳдлѳм. СССР-са ватујјас куѳа вѳр-
кылѳдѳм вескѳдлысѳѳ СССР пышкѳсса ватуј управленѳѳ пыр
НКПС-ѳн лѳзѳм правѳлѳјас сертѳ да вѳркылѳдан рајонса началнѳк-
јасѳн лѳзѳм правѳлѳјас сертѳ. Параходјас ветлан ватујѳд вѳр вер-
мас мунны пурјасѳн, параходѳн кыскѳмѳн, молѳѳн да лотовка-
ѳн. Вѳркылѳдан рајонса началнѳк да НКПС вѳзвыв лѳсѳдѳны
норма—кушѳм торјасѳн кутас петны вѳр, унаѳн-ѳ ѳтчукѳрас, кымын
морт сѳјѳ ѳтчукѳр дорас лѳѳ да кушѳм ужалан кѳлујјасѳ најѳ лѳѳ-
ны, уна-ѳ сѳјѳ кѳлујныс-да.

Надзорлөн мог—визы жуос лоптостомыс. Оз поз жу вылын кыресыны кер. Кыривжасо калыс кырсжасо вөркылөдыс организа-тсijасалы кытчокк меситны: сотны, либө гуавны.

Вөркылөдөмөн поснi жуасын вескөдлө вөркылөдан районнөй на-чалник, кодi ужалө торја положеннө сертi. Вөркылөдан став во-просыс разрешайтчө вөркылөдан совешщаннөжасөн. Сплавнөй со-вешщаннөлөн мог—вөркылөдан ужжас жылыс сорнитом да сijө уж-ыслы техническөй меропрjаттөжас нуодны отсавны.

Районувса вөркылөдан совешщаннөйжас вылын сорнiжасөн сув-төдсөнны: петыс вөрлөн мындаыс, ватуjжасөс вөр кылөдиг кешлө лөсөдөм, вөркылөдан ужлы колана көлуj (такелаж да с. в.) вайөм; вөркылөдиг кешлө лөсөдчөм, ужалан вын организуjтөм да с. в.

Тайө совешщаннөсө директивжас сертi местажас вылын чукорт-сөнны совешщаннөжас-жө.

Визодлыныкө мукөд государствожасын вөркылөдөм вылө, позө-индыны сөмын Шветсijаөн вөркылөдөм вылө. Вөркылөдөмнас вес-көдлө Вөркылөдан Соjуз, кодөн вескөдлө бөрjөм правленнө,—тайө соjузыс вөр (заготовитысжаслөн) отувтчөм. Соjузыслөн сөмыс чу-көртсө шленскөй взносжас сертi; взносжасыс мынтыссөнны кылөдан вөр сертыс. Вөркылөдөмнас вескөдлөмсө Соjуз сетө бөрjөм морт-лы, код кi улын ва туj куза став вөркылөдөмыс. Местажас вылын ужалөны вөркылөдан райjонса начальникжас; бөрjажасыс медалөны де-сатникжасөс, коджас щөщ-жө i артелса старөстажас да накөд кыры-малөны договоржас ужалөм вылө.

Компаньeйскөй лөсөдчөмжас. Отi жу куза-кө вөрсө ну-оны уна организатсijа, налы мөда-мөдныскөд колө вөчавны лөсөд-чөмжас. Тайө лөсөдчөмас индысөнны—вөркылөдан ногжас, сiз-жө i тех-ническөй да фiансөвөй вопросжас. Лөсөдчөмсө кырымалигөн быд ор-ганизатсijалы гижөд пыр колө виставны уна-ө да кушөм вөр сijө көсjө тайө жу кузаыс кылөдны да кытчөз. Тайөжас сертi-нын вөчсө чорыд план.

Вөркылөдан ногыд ем уна пөлөс. Шуам кушөм ногөн најөс нуны:

1. Пурjөн вөр кылөдөм.
2. Моллөн вөр кылөдөм.
3. Моллөн пес кылөдөм.
4. Балансжас, пропсыжас.

Ферт, медвоjдөр петкөдсө запан вөр да сещөм мукөд кола-на вөр.

Быд жулы, ферт, ковмас аслыс ногөн кылөдны вөртө жу сер-тыс.

Поснi жуассан гырыс жуасө вөр петкөдөмсө сiз-жө буржыка ор-ганизуjтны, сенi гудрасөмыс i быдторжыс лөб повны.

Кырдчан уж вӧчӧны, медым искусствениӧжа веокодны ванырсӧ
вӧркылӧдӧмсӧ кокнӧдӧм могыс, лӧбӧ ыжыд ва дырји вӧрсӧ петкодны
ојдӧм кӧжжасті веоқыда.

Посні пӧлӧс јујаслӧн бурӧщ ваа дырјиныс ва тујјасыс вывті чуклӧс, медса-нын сещӧм јујаслӧн, пыдӧсас-кӧ лыа пунктӧс. Визыв дырјі, визыв інјасті пыдӧссӧ кодјӧ, зев векныдык местаті ва тујыс, жуждаммӧ, а сіјӧ жуждаммомсаныс содӧ јуыслӧн аслыс нырнуан выныс. Сізӧн ванырыс пондас мунны оз вескыда ју шӧрӧдыс, а ӧтар-мӧдар берегас кешлаомӧн. Ваыс пондас бересӧ буждӧдны, кытчӧз оз во чорыд грунт. Сізӧн артмӧны пеклаалан кӧжјас, кыті бӧрынжык ва тујыс вермӧ-нын орӧдны, вескыдаавны, а воӧза тујсӧ прісыпайтны. Выл кырӧдӧмыс бара-жӧ тазі кӧжӧссӧ. Тазі артмӧны тыкӧлајас.

Медса јонасӧ ва тујыс вежласӧ ыжыд ва дырјі. Кос ва дырјі ватујыс колӧ сещӧм состојаныӧын, кушӧмӧн сіјӧ колӧ ва јамӧм мыгтыс.

Тувсов ытва дырјі визывныр унаыс мунывлӧ ва тујыс бокті—жеңыджык тујӧд. Медса јона вескӧдчывлӧ пеклааланинјаса кӧжјас вомӧн. Первојја војасас кытсурӧ кырӧдышталас, буждӧдалас, а дырӧн сесса ӧікӧз струјанас вескыдаалас—дај, вӧчас выл туј. Ва јамӧм мыгті воӧза ва тујыслыс вылыс вомсӧ ӧікӧз прісыпайтас-тыртас да регыд мыгт сеті кустсалӧ, тырӧ. А уліӧдыс колӧ воӧза ватујыслӧн тыкӧла—пукалан ва.

Керкылӧдан јујасыс-кӧ ташӧм-жӧ кӧжӧс, тыкӧлаӧс, ватујсӧ бур-мӧдӧм могыс медса колана ужјасӧн лоӧны јујассӧ вескӧдалӧм—кырӧдӧм, гырӧдааланинјастыс кӧж вомӧнјассӧ вескӧдлан тујјас воставны. Сізӧн керјасыс мунны кутасны сувтавтӧг, озжык понды поромітавлыны-і. Ва тујыс-кӧ вогсас вескыда, сіз-кӧ-і визывнырыс содас да ојдӧмыслӧн пастаыс чінӧ. Медса-нын кырӧдчӧмыслӧн ыжыд значеннӧыс алкӧс јујасті, кыті ытва дырјі паскыда ојдлӧ да керјассӧ јона разӧдӧ, кытӧні ва јамігӧн зев ыжыд опасност керјас коомӧмыс. Кырӧдӧм туыслӧн куҗтаыс определајтчысӧ сізі: бостӧны куҗтасӧ важ ватујыслыс, мыјда усӧ вескыдаалӧмнас да јукӧны кырӧдӧм куҗтанас.

Кырӧдӧм жуждаыслӧн проектнӧј лініјаыс определајтчысӧ сіјӧ ӧд серті, кодӧс позас сетны пыдӧс грунт сертыыс да кырӧдӧм жужда сертыыс, тајӧ-жӧ плітајасӧн кылӧдчӧм вылӧ определајтчысӧ пур жужда сертыыс (мыј пыднаӧ вӧјӧ пурјыс) да содтӧд лыбан запасӧн, а молӧн кылӧдчӧм вылӧ не ешажык 0,5—0,7 м-ыс. Кылӧдчан условіјӧјас серті мед тајӧ арталӧма ытва кешлӧ.

Јујассӧ вескыдалігӧн мукӧд дырјі лоӧ зев јона кодјысны. Медым кодјысан ужјассӧ кокнӧдны, чінтыны сылыс донсӧ—мукӧд дырјі кодјысӧны сӧмын вӧрсӧ петкӧдны вермӧм выјӧ, а лішнӧј васӧ лезӧны важ јуӧдыс. Сы могыс важ јуыслыс вылыс вомсӧ тупјывлӧны вавывса дамбочкајасӧн. Кырӧдӧмыслӧн пастаыс артавысӧ керјас куҗта сертыыс да јешӧд 1 метра паста содтӧд. Кырӧдчӧм-кодјы-

сөмсө вөчөны улыс помсаыс. Медым ужалігас оз ојдөд улыс вомсө да вылыс вомсө коллөны тупјөсөн. Торја-ын бура колө бөрјыны грунтсө сјјө тупјөдјасас (перемычкајасас), а то вермасны лоны подпорјас да слабітөдны кырөмыслыс дејствіјөсө.

Небыд грунтаінјасті кодјысан ужсө кокнөдөм могыс кырөдчөны механическөј способөн, ва сіланас. Но тазсө ваыс вермас кырөдны колөм сертөыс лішнөј дај вермас кодарө-кө боквыв кырөдны. Сы вөсна тазсө ужавны колө гөгөрбок лүчкі бура арталөмөн.

2-d серпас.

Важ ју вомјассө тупјалігөн кујім рад шакматнөј пөрадокөн нөј-төны свајаяс да сјјөс кыөны кычі кузмөс ногыс, сіз-жө і пөпөрөг ногыс нөрјасөн. Кыөд костјасас тыртөны муөн. Поснід пөлөс јујасын ташөм понөдјассө (дамбочкајассө) вөчөны кујім метра пастаөз. Кырөдчыны заводітчытөз колө вөзвыв лөсөдны му ленталан местасө 20 метра паста. Сы паста местаыс-кө лыддыгсө кодкө улын, віјјас улын, ватуј нуан местаыслыс гранічасө урчтны колө лөсөдлыны нарошнө коміссіјаөс. Мунас пөлзүјтчысыс оз-кө вермы артмөдчыны коміссіјаыскөд, сјјө делөыс решітчысө земелнөј органјасын.

Ју шөрсә діјас, кодјас муртса бердывлөны медса ыжыд ваа дырјі, јона мешајтчөны вөрсө кылөдігөн. Нәјөс мыјкө мында ләпкөдөмыс јона колана. Кодјысан ужыслыс објомсө арталөм могыс пер-вој колө мерајтны дівыв площадсө, төдмөдны, жужыдаө ковмас

кодъынысö, куцöм сылöи му почваыс (грунтыс), емöг абу изяс, вужяс, вылöзö ковмас кодъом мусö новалыны-да. Тацöм даннöжассö бостöм бöрын позас-нын артавы, мыј дон пондас сулавны dico кодъомыс.

Таа-жö артавеысö костяс да лыа пыдöсяс жүдöдöм.

Бостам көв пример, ју шöрсä di кодъом артавеысö: јусö кык метра судта жүдöдöм вылö 100 км. метарув местаыс петö 110 морта ужалан лун, пöдöнщинасö-кö лыддыны 2 шайтöн лун, 110 морта ужалан луныс пондас сулавны 220 шайт дон, а кодъыныкö шöр пöлöс пöщваа му, оз ва пйыс, петö, $0,15 \times 100 : 15$ ужалан лун, лйбö $15 \times 2 = 30$ шайт. Та сертй тыдалö, мыј ва пйыс кодъысöм кымынкö пöв вылöжык сувтö косинын кодъысöм дорыс.

1 кубическöй метра му новалыны, кодöс весылын лыддöм 1700 кг. тачкайн рöвнöй местаын плакаяс куза, колöны мукалыс-яс-ыс выжда сертйыс (8№ табл.).

Отарлаң мунај тујас- лөн ылнаыс (метрайн)	Кыскалыс-яс лыд		С О Д Т Ö Д
	1. 000 кг.	1. 000 кг.	
10	0,025	0,041	Мукöд предметяс кыскалöм
20	0,029	0,049	колö лыддыны најö вес сертйыс
30	0,038	0,056	кöжа му 1. куб. м. веситö 2.110 кг.
40	0,038	0,064	
50	0,043	0,073	Улпес пöжöм вöр 1 куб. веситö
60	0,047	0,081	379 кг.
70	0,053	0,089	
80	0,057	0,097	
90	0,062	0,105	
100	0,067	0,111	

Јујас куза вöрсö кылöдöмыс муно тулысын ытва дырји. Кылöд-чан кадыс нүжöдчысö ва сулалан кад сертйыс, кытчöз ваыс лезны кутас кылöдчынысö. Северо-Западнöй областын посныжык јујасын кылöдчынысö позö сöмын 10-20 лун. Тацöм жеңид шогмана кадыс

вѣсна, медым вѣрыс ез кѣсмы, колѣ примѣтны мерајас кылѣдчан кадсѣ нужѣдѣм могыс, вѣчавны прудјас (плѣтина).

Понѣдјассѣ вѣчѣны сещѣм местајасѣ, кытѣнѣ буржыка поѣѣ чѣжны васѣ, медым понѣдѣыс колѣм сертѣ васѣ лѣѣмѣн мунѣс кылѣдчан вѣрыс.

Ташѣм понѣдјасыс вѣчысѣсѣны медѣасѣ ју вѣмјасѣ да тыјасѣ, кытѣѣјасѣ чукѣрмѣ ваыс.

Сѣз-жѣ щѣкыда вѣчлывлѣны прудсѣ куѣа пукалана жужыд кырја костјасѣ, кытѣѣ кер лыбмѣныс зев уна колѣ. Сещѣм прудѣыс васѣ вѣчасѣн лѣѣмѣн поѣѣ лыбѣдны керсѣ косттыыс. Пруднас туѣдѣм ваыс-кѣ абу-на тырмымѣн вѣчасѣн керсѣ петкѣдны, секѣ васѣ прамѣѣѣѣ чѣѣѣны да сѣѣѣ ванас ѣтпырјѣн быдса порѣмјасѣн костсѣ прѣѣѣтѣдѣны.

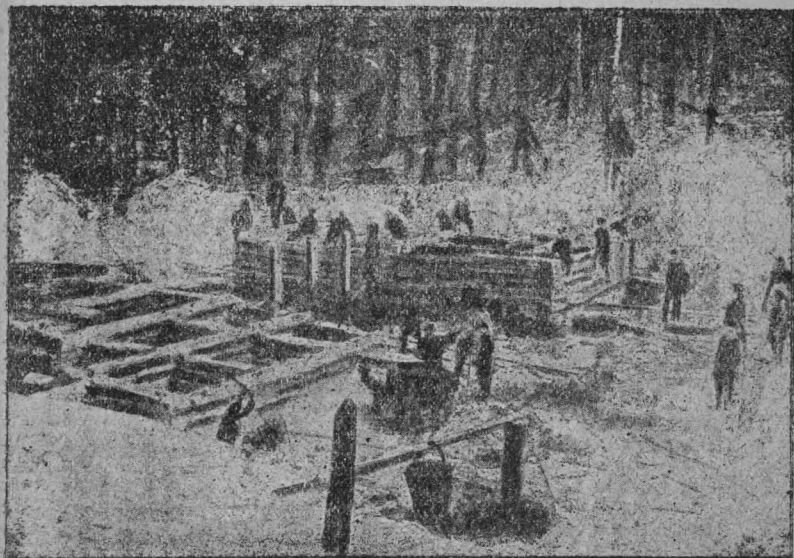
Поснѣ јујас вылын језјас, сѣз-жѣ ѣ мелнѣчајас вермасны јѣна мешајтчыны кылѣдчѣмыслы. Обѣледѣваннѣ вѣчѣгѣн колѣ артыштны налыс вредсѣ да вѣзвыв примѣтны мерајас сѣѣѣ вредсыс вѣдчыѣм могыс.

Важ прудјассѣ обѣледѣѣтѣгѣн торја јѣна колѣ артыштны кушѣм состојаннѣын сооруженнѣыс, крепостыс, да кымын пѣрја-кѣн ремонтирујтлѣмаѣс. Згѣдѣтчѣны-ѣ сѣѣѣ прудјасыс мыј вылѣ најѣс вѣчлѣмаѣс (ва кутѣм вылѣ, ва туѣдѣм вылѣ, лѣбѣ мелнѣчнѣѣ). Ыжыд-ѣ сѣѣѣ сооруженнѣыслѣн подјѣмыс, туѣмыс (подјѣмнас гѣгѣрвѣсысѣсѣ сѣѣѣ жуждыс, мыј выјѣ прудѣаныс туѣ, кыпалѣ ваыс став щѣтјассѣ тупјалѣмѣн). Тырмымѣнја абу сѣѣѣ ваыс да кушѣма ѣѣдѣдѣ вѣзму ѣвмѣсса угѣдѣѣѣјас? Бура-ѣ лѣсѣдѣма сѣѣѣ прудсѣ кылѣдчѣг кѣжлѣ? Колѣ тѣдмавны, кызѣ сѣѣѣ прудыс ужалѣ јѣ петѣгѣн, керјассѣ петкѣдѣгѣн, кымын щѣт да кушѣм кадѣ (вылыс радѣыс, алѣ улыс радѣыс) перјавлывлѣны да дырѣ кѣжлѣ медым туѣдны васѣ колана местајастѣ керсѣ кылѣдѣгѣн.

Торја ыжыд вѣманнѣ колѣ пуктыны пруд пѣдлѣжка вылас: кызѣ пуктѣма краснѣѣ бруссѣ, лѣбѣ корѣсѣ, ва вѣжѣсас пруд гор улас, кодѣѣ ѣз ваыс пѣщвасѣ, абу-ѣ кушѣн волсалѣм јывтѣыс, лѣбѣ волсалѣм помтѣыс. Пѣщвасѣ-кѣ нуѣ, кодѣѣ, то кушѣм мерајас вѣлѣ примѣтѣма (ѣѣѣн тыртѣм, нѣрјас, ва усанѣн волсалѣмсѣ нужѣдѣм да крепѣтѣм, кодѣѣмѣнјассѣ бѣр муалѣм). Индыны, кушѣм материалјас колѣны ремонт вылѣ. Абу-ѣ лапкалѣма, абу-ѣ мыјкѣ мында вѣрѣывлѣма понѣдѣыс да кушѣм пѣщва вылѣ вѣчѣма прудсѣ.

Сѣз-жѣ зев колана тѣдмѣдны прудыслыс конструктивнѣѣ особенностјассѣ. Унаѣ сенѣ ем шпунтѣвѣѣ радјасыс-брусјасыс, алѣ пѣвјасыс, зев-ѣ куѣа лѣсѣдѣма да пыдѣѣѣ вѣѣтѣма најѣс, налѣн состојаннѣыс. Ставсѣ гѣжны да сетны ассыныд мѣвпјаснытѣ, унаѣ колѣ ремонтыс, прудѣыс первој улыс стрѣженнѣѣыс шпунтјассѣ, свајајассѣ, насадкѣјассѣ, шапочнѣѣ брусѣјассѣ, корѣсѣ, волѣсѣ (ва мунанѣнсѣ,

понуријсѡ да ва усанинсѡ),—сы бѡрын вылыс стрѡјеннѡсыс—
рјажјасѡ, стојкајасѡ. Кушѡм ремонт колѡ разборнѡј частјасас-стој-
кајасас, подкосјасас, щитјасас да шандорјасас, вывтѡйс ветлан пос-
кас, јѡ петѡг кешлѡ прѡспособленнѡас, сваја кустјасас, ју жугѡд-
ланас.

Индѡма, јуын стрѡитѡны плѡтина.

Татѡнѡ индалѡм кынѡјѡ, колѡ јешѡ индыны важ ју вѡмјас (тыкѡла
вѡмјас) тупјавны колѡм јылыс; кытчѡјасѡ ыжыд ванас пыртѡ керјас-
сѡ. Нажѡс тупјавнысѡ позѡ отводнајасѡн, лѡбѡ 2-3 вевса кыѡда дам-
бочкајасѡн вывсањыс ѡ увсањыс ѡтпагтаѡн, лѡбѡ јонжык дамбочка-
јасѡн каменнѡј лѡбѡ пашѡннѡј тѡпаѡн.

Дамбочкајасыс ковмывлѡны ѡ мукѡдлаѡ—берѡгјас буждѡдѡмыс
крепитѡм вылѡ да керјаслыс тујнырсѡ кодаркѡвыс кешѡдѡм вылѡ.

Кылѡдчан тујлѡн економѡкаыс

Кылѡдчан туј бурмѡдѡм вылѡ лѡсѡдчысѡѡ ѡмета сплавнѡј уп-
равленнѡѡн лѡсѡдѡм форма серѡѡ.

Кылѡдчан тујын став пѡлѡс мелѡјоратсѡја ужсѡ позѡ јукны быд
аслыс мог куѡа тащѡм группажас вылѡ:

1. Кылѡдчан тујјас вылыс лѡсѡдѡм;

2. Кылөдчываом јујаслыг вөр петкөдан ещө (пропускнөј способностө) кыпөдөм.

3. Кылөдчөмсө донтөммөдөм;

4. 2 да 3—өтлаын.

1 группа. Кылөдчөм былө был тујас лөсөдигөн рөшәйтис факторнас лөө сјө вөрыслөн кореннөј стоимостыс, коді тујсө лөсөдтөзис ез-на нусывлы (ез эксплуатирүјтлыг). Сы могыс, сјәкө, первој колө төдмавын вөр запассө, лесосекјассө, сјө вөрысмыс сортамент серті петөмсө да мед вөлі матыса војас кешлө сјө вөрсө ужавны сүјөма хоҗәјственнөј планө. Секи сөмын позас сорнйтны ватујсө востыны позөм јылыг, ем абу расчотыс ватуј лөсөдөм былө рөскөдјассө вөчны, кызі был кылөдчан тујы. Сөсөа колө төдмавын, мыј дон сулалө быд кубометра вөчөм да петкөдөм вөр медматыса рынокјасын да мыј дон пондас сулавны сјө вылыс лөсөдөм јуөдыс петкөдлөм вөрыс став рөскөдјассө арталөмөн.

Доходыслөн медыжыд јукөныс воө гујөн (вөлөн) кыскалан тујсө кылөдчан тујө чінтөмөн.

Был тујөдыс кылөдчан рентабельностсө төдмөдөм могыс первој колө төдны шөр донсө быд кубометра вөрлыс был тујөдыс да важ тујөдыс медматыса рынокә петкөдөмлыс торјөн. Вөрсө иналан пунктјасас өтыслөн і мөдыслөн лөөм разнйтсмыс индыны кутас экономическөј значеннөсө јујас бурмөдан да вылыс восталан ужысмыс.

Вермас лоны сөщөм случај, кор проектирүјтан кылөдчан способностыс вылыс лөсөдан тујыслөн сы ыжда, мыј даҗе позвы кутас кылөдны став вөрсө, коді кутас лөзсыны сјө ју вылын, дај вөрсө, коді војдөрсө нусывлыс мукөд тујјасөд. Сөщөм случајјас дырј кылөдчан доныс мед озжө вөлі пет важ тујөдыс кылөдчан дон сертыс.

2 группа. Вјөдлаам өні меліоративнөј ужјасмыс асдонсө да кылөдчөмјасмыс докоднөст возза грузопөдјөмност сертыс. Јөжөлікө рөскөдјасмыс вешмө 3—4 воөн, секи тајө меропрјәттөыс асө верстајтө. Сөмын колө артавын со мыј: корневөј стоимөст сөдөмыс (меліоратсја былө вјөм рөскөдјасмыс) пырө сөмын вылыс петкөдан вөр јујасас.

3 группа. Ужыслөн могыс — донтөммөдны кылөдчан уж. Став рөскөдјассө меліоратсја нуөдөмлыс позө јукны нөл пелө:

1. Уҗалан вын былө рөскөдјас

2. Снаст былө да реквізіт вы-
лө рөскөдјас

50—70 прөч.

3. Кер вошом ылао рөскөдјас	5 прөч. моллөн кылөдир дырји.
4. Накладнөј да административ-
нөј рөскөдјас	10—30% пурјон кылөдч. дырји.

Первојја рөскөдыслөн ыждаыс тыдовтчө кылөдчан ужыс морта лун лыд ужаломсө арталом бөрын.

Мөд раздел куцаыс, снастыс да реквизицыс рөскөдсө сөкыджык төдмөдны, но Сплавнөј управленнө отчотјас серти ыласас быд 1 куб/м. вөр ылао поңо-жө артавын.

Мед сөкыд определитны рөскөдыслыс ыждасө 3—4 разделјас куца. Сіјөс лоө бостны ыласас сы ылао возза рөскөдјас мунөм серт (мукөд војасын кылөдчөмыс бостөмөн).

4 группа. Кылөдчөмыслыс пропускнөј способностсө кыпөдөмөн өтщө дөнтөммө кылөдчөмыс. Тајө торјыс докөдыс петө про-
пускнөј способностсаң петөм докөдыс да кылөдчан уж дөнтөм-
мөдөмөыс.

IV. КЫЛӨДӨМ ВЫЛӨ ВӨРСӨ ПРИМІТӨМ

Кер примітөм ылаө индалөны опытној ужалысјас піыс пред стави телјасөс, на піыс меставысә совешщаннөјас ылын бөрјысөны пријомочној комиссіјаө шленјас еща ылаө куім мортыс да өтө пред-
ставител сіјө бассейнаас уполномөчитөм компаніөныс да вермөм серти, корны местнөј властсаң өтө представителөс. Комиссіјаө бөр-
јысөны вөркылөдөм да вөр заготовитөм куца јона опытној јөзв Местнөј властсаң представителјас да понатөјјас јөдиноличнөј спла
дырји быт колөны, но колө шуны—кылөдөм ылаө вөр примітөгө^н
најө оз вермыны лоны сіјө вөрсө примітысјас (пријомщикјас) піыс.

Комиссіјаалы лоө примітны став вөрсө, мыјдтөм лөсөдөма кылөдны сіјө јујас ылас да главнөј запанас воан ју вожјасас дај весігтө сешөм случај дырји, кор кылөдчөмыс заводітсө торја распоражөннө серти, либө весігтө оз-на і заводітчы.

Примітан вөрсө вөрлөзыс организатсіја коланвыјөз лөсөдалө: весалө лымјыс, бура крепиталө да с. в.

Здајтан вөрыс ылаө вөрлөзыс организатсіја комиссіјаалы сетө штабелнөј ведомост песлыс, баланслыс, пропсылыс, керлыс да бөрјаса сортаментлыс.

Примітан вөрыс мед вөлі шогмана техническөј условјөјас сөрти; көмиссіја вөчө акт меставылас став даннөјјассө бостөм мысөти; сіјө пасјалө:

- а) кавішщө нөм да ылын-ө сіјө главнөј коренинөј запансаңыс;
- б) шөр состојаннөыс кер бунтјасыслөн ва вежөссаңыс;
- в) бунтјасыслөн куцаыс;

- г) бунтјасыслөн шөр жуштаыс;
- д) погоннөй метра лыдыс;
- е) гежөда лөсөдөм вестыс да недомерјас вестыс скидка процент лыдөн;

ж) качество сертыс скидка процент лыдөн; сіс былө, кызта серті, недомер былө, сіз-жө і пөрөда серті ул вөр да кос вөр былө.

Кылөдны лөсөдөм став вөрыс (пес і кер) примітігас муртавысөсө кубометр лыдө.

Быд пријомкаыс вөчысөсө акт примітан лунас-жө нач. сплавоң вынсөдөм форма серті: 1) пес былө, пропса былө да баланс былө да 2) кер былө да краж былө — куім екземпларөн: өтө екземплар сетчысө актсө вөчөм мыгтыс-жө керсө сдајтыс організатсіјаа представітелјасыслы.

Пријомочнөй комиссіјаөң вөчөм актјасыс мунө уполномочітөм сплавнөй контораө, кытөні сіјө актјасыс серті кылөдан вөр лыдсө бөстөны учот былө, а іменнө: 1) фактическөйсө, 2) скидкајас сертыс да 3) став скидкајаснас, колө шуны, топыда течтөм јурас скидкаыс артавысө фактическөй кубатура серті, а качество былө скидка—сіјө кубатура лыдыс, кодө петас топыда течөм вөсна скидкасө вөчөм бөрынас. і

Сплавнө контораас муртавысөсө керјыслөн кубатура лыдыс-і. Быд акт куа ітојасыс округлајтчысөсөны быдса кубометрјасөз, сіјө округлајтөм лыдпасјаснас нуөдчысөсө став ведомостјас пырысі Актјасас кубатура лыдсө лөсөдөм бөрын контораыс өтө екземплар колөдө аслыс, а мөдсө ыстө сплав. нач. управленьөсө. Сіјө-жө кубатурасө пасјөмөн актыс сетчысөсө вөрсө заготовітыс організатсіјааслы. а

Став р зногласөіјөјасыс, кодјас лөбны вөрсө заготовітыс організатсіја да пријомочнөй комиссіја костын, зікөз артмөдө нач. сплава.

Реквізіт заготовітөм. Кылөдчиг кешлө лөсөдчан ужыс заворітчысөсө јона-на воз ва воссытөз—март, апрел төлысјасын, кор помасас вөрлезан ужыс. Формірујтчысөсөны (котыртчысөсөны) вөр-кылөдыс артелјас, кодјаслөн катішцөјас вылын первојја ужјасыс лө: пурјасан матеріјалсө лөсөдөм,—пріслужнөй вөрсө, шывінајассө, понөмјассө, тувјассө, забјассө да с. в. Ва вылас керсө пурјалөмыс лө, медем керјассө крепітавын бердыс-бердө шывіна улас, кодө нужөдчысөсө керјас пөперөг ногыс. Керјассө крепітөны (клячавлөны) песөм нөрјасөң, понөм нөрјасөң, лөмпу нөрјасөң да кыз нөрјасөң, весігтө бадпу нөрјасөң. Пурјасан нөрјасыд кузтанас колө 1,75 м. да кызтанас вуждін гөгөрыс 2 саңт. да 3 саңт., нөрјасыс мед ез вөвны рөшкыдөс, ез вөв увјөс, а мед вөліны вескыдөс да кузөс. Медбур пурјасан нөрјөң

лыддысө понөл нөр, сы бөрын лөмпу, сесса кыз. Бадпу нөрдас
косвыссыс јона чегјасөны; најос керавны колө сөмын секі, кор
мукөд пөлөс нөрдјыс оз тырмы да пурјавнысө колө свежөјвысөаныс.
Міјан Вөјвыс рајјонын медеа јонасө пурјасөмас вәјөны понөл
„коз“ нөрдјас. Понөлсө кералігөн кырс вежөсөзјыс мічаөз увјөны, а
зік јывсө колөны увјытөг лысјаснас. Кырсө волөмөн-кө увјан, лібө
кыт сурө болоңсө кералан—сіјө понөлыс пурјаснысө оз-нін кут
шогмыны.

Пономјассө кералөм да увјөм кынзі колө-на јешщө песны, а
төвөа пурјасөгөн—пестөзјыс бі вылын сывдөны-на дај нузмөдөны.

Реквізіт заготовітөм вылө ывсалөм нормајас

2-3 м. кузта быд өтї понөл керыштөмө колө керасысыс . 0,01 морт	
1.000 понөл дінјас поткөдлыны	2 „
1.000 понөл бі јылын небөдөны	4 „
400 пара понөл вочајыв јітны (пеклаавны)	1 „

Тувјассө вөчөны піпу вөрыс. Сіјө кокныда потласө дај дөнтөм-
жык вөрыс. Тувјасыс колөны 50-55 см. кузта, жеңыд тувјасыс омө-
ла зелөдөны клачјассө, а лішнөј кузыс—уна пөра бөстас клачалі-
гас. Тувдін колө лоны 10 см. паста да 7-8 см. кызта, а јывладор-
сө колө вөчны јосөн, шылөдны чертуј гранјассө, медем тувјалігас
кларчјассө ез орјав.

Шывінајас керавсысөны ул козјыс, кыззыс, лібө пожом вөрыс;
медем клачјасыс шывіна кузасыс ез шлівјавны, шывінајассө колө-
ны кырсөытөг. Кызтаыс јыв вундасөдыс колө 10-15 см. гөгөр.
Кызтасө бөстөны пурјас паста серті, көді кутас пурјавсыны сіјө
заготовітөм шывінајаснас. Шывінајасыс зікөзсө вөчысөөны (лөсјы-
сөны) пурјавтөзјыс берегын. Берегас лөсыджык лөсјыснысө.

Пурјасанін, запан да кәшіщө местајас бөрдјөм

Вөркылөдны лөөдчигөн бура колө візөдлыны кәшіщө места-
јас, пурјасанінјас да запан местајас бөрдјөм вылө. Возвыс колө ар-
тыштны сы могыс татчө вәјөдөм експлоататсїоннөј требоваңкө-
јас куза:

1. Кәшіщөјас, запанјас, пурјасанінјас мед вөлі шогмөны пур-
јасөм вылө.

2. Вөркылөдөмыс мед вөлі мунө өтщөщ навїгатсїја мунігөн.
Мед өта-мөдныс мөда-мөдныслы ез мешајтчыны.

3. Кәшіщөвысө бунтјассө, лібө запанө сувтөдөм вөрсө мед
ез вермы разөдны тувсовја ыжыд вәөн.

4. Кер бунтјассө мед вөлі лөсыда лөсөдалөма, лөкногөн лөсөд
лөмысла ваас лөзїгөн медем лішнөј рөскөдјас ез петны.

5. Катішщөвывса бунтјасыс, лібө төвса пурјалом кәсткәјасыс мед ез вөвны туј шөрын да ез мешәйтчыны вевдорсыс вөрсө кылөдигөн. Кәсткәјассө мед ез вермы жугөдлыны да ез вермы орөдны дом јыггыс тувсовја јинас да визыв нырнас. Пурјассө-кө лөсөдалөма ојдланінјасө лібө тыкөлајасө, мед вөлі кокніда позө петкөднысө струја вылас, мед вөлі ачыс, ванырыс вермө јөткынысө вөрөтјасөн кыскытөг.

6. Катішщөјас ғылө лөзөм вөрыс, лыднас мед вөлі бурөщ выјө воө сјө участкас ју вылас төрөм (грузопөдјемност) сөртөйс.

7. Гырыс јујас вылын пурјасан местајас да гырыс запаң местајас бөрјөмыс мед вөлі сөғласујтөма. сүдохөднөј надзоркөд да сплавнөј начкөд, јуыслыс сплавөпропускнөј способностсө определөтөм могыс.

Тәјө индөм требованнөјасыс вөр заготовітыс организәтсјәјассө објәкитө кәтәшщө местајассө да запаң местајассө лөсөдны арәаныс-жө; бөрјыны сөщөм местајас, кытөні прөстжык, медым бунтјассө уна вевсөн ез ковмы лептавын, уна вевса бунтјассө зев делө пріјөмочнөј коммиссјәјалы сәәјтны. Катішщө вылыс мед вөлі рөвнөј местаын, мед вөлі кустјассө да мырјассө мңаөз весалөма, щөщөдалөма му вежөсөзыс. Катішщөјас ғылө лөзөм вөрсө лөсөдлыссө сөщөм ногөн: керјасыс лөзөгысөны улөжык пес вөр дорыс, медым сјө керјасыс, кодјас пессыс возжык кылөдчыссөны, ез кіставны да ез разөдны пес чіпасјассө. Подтоварныкјас, балансјас, кражјас сјә-жө возжык кылөдчыссөны пескыс, кодөс колө пыдөді бөстны лөзан вөрыслы бунт местајассө лөсөдлігөн, сјә-жө і регулјрујтны пурјалөмсө да кылөдөмсө возвыв артмөдчөмөн. Моллөн кылөдан вөрлы кәтәшщө улө ғылө тујө лүбөј увтаса местајас, мед сөмын сјө местајасыс ојдөм мыгөтыс ез вөвны јона визывынын да мед вөлі вермө петны вөрыс струја вылас.

Керјасыс лөсөдлыссөны вескыд лініјаөн лөсөдөм бунтјасө өтәрө јылөн, өткуәтәөн да коліјас дырјі өткызтәөн. Быд вылыс радөс улыс радөсыс мед вөлі 5 см. мында пыдөжык лөсөдөма (мерәјтчег кәжлас).

Увтас местаыс кер бунтјассө, кодјасөс ыжыд ванас вермө разөдны, колө арәаныс-жө крепитны сурјәјас сувтөдлөмөн, лібө мукөд ногөн—запаңјасвөчалөмөн.

Бунтыс-бунтө костјассө лөсөдөны 1,5 метра гөгөр, мед вөлі прөста төрөны ветлынысө мерајтчысјасыс керсө прімитіг сәәјтгјасөн да кәјөмітгјасөн.

Бунтјасас колө лөсөдавын утјас, сјә-жө і быд ғылыс лептөм рад лөсөдны утјас ғылө. Кырөсөм да кырөсытөм керјассө лөдны аслыс торја бунтјасө. Стрөјевөј вөр колө торјөдны аслыс бунтјасө. Ліственнөчнөј порода кражјас колө торјөдны аслыс бунтјасө.

(рассортируйтөм сертыыс, порода сертыыс, кызта да кузта сертыыс-панернөй да катушечнөй).

Пес вөр торјөдчысө породајас серты: кыз—аслыс чіпасө, пожөм да коз—аслысө-жө.

Кылөдан вөрсө ва вылө лезөм

Катішщө вылыс вөрсө ваас лезігөн вевјалөмыс со мыјјас сажын: а) вөр порода сертыыс—кыз, пожөм, нја да состојаньө сертыыс (ул, космыштөм, лібө зік кос лезөм вөрыс); кылөдан вөр сертыыс—пес, керјас; в) ужалан ног сертыыс—вөлөн туплөдлөм, ут куза мортјасөн туплөдлөм, кыскалөмөн; г) туплалан ывна сертыыс—ылынө вадорсааныс бунтјасыс да чојпаныд-ө, чојбөр-ө туплөдлынысө.

Катішщөвывса ужысылыс став оператсіјаяссө мед вөлі бура арталөмөн јуклөма ташөмторјас вылө: 1) бунтеыс керјассө бөсталам; 2) кыскалан средствојас вылө течөм—вагонеткајас вылө, тачкајас да нөілкајас вылө; 3) вадор кырјөзыс кыскалөм; 4) кырсаыс ваөзыс лезөм; 5) бөр бунтјас дорас бергөдчөм.

Ужалысјас лыдыс: нөілкајас дорын—2, кер туплалөмын,—керјас сөкта сертыыс,—быд өтө ужалыс јүрө 0,2 метра вөр, өтө подвода вылө—нол метра вөр.

Лоткајас вылө пес грузтөм. Лоткајасыс вөчысөны сізі: нол сурөс пујас крепітчысөны көрттувјасөн пөперег ногыс лөсөдөм тасјас јылө. Пөперега тасјасыс колө кузжык 40 см. став сурөс пујас пастаыс серты. Налөн помјасыс јітчысөны сурөсасјөртөм сурөсјасө. Сурөсјас вылас вөрыс лөсөдчысө 10-15 м. гөгөр кызта пујасыс. Тасјасыс пуктысөны быд 2-3 м. кост выјө. Меддор сурөсјасыслөн діаметрыс 15-20 см., а шөрјасыслөн 10-15 см., медым шөрас лоіс жөлөб-коф. Лоткаыслөн уклоныс 0,3 м. Медым лоткаыс ез вежнас, ез вөрзы, сіјөс вөчөны ул вөрыс, міча вескыд зікөз волюм да увтөм пујасыс. Өтө лоткасө вөчөм вылө быд погоннөй метра јүрө 15 метрөз колө 0,06 м., татчө-жө і пырө материалсө (вөрсө) заготовітөмыс. Лоткасө өтө местасаң мөд местаөз вештөм вылө колө—20 метра ылаө—0,20 морт. Лоткаыс вөчысө вылыс катішщөјас вылын да іспөлујтчысө уј помаасытөзыс.

Кылөдчигөн вөрсө вөјөмыс візан мерајас. Медпервој ул вөрыс пес лезөмсө (2,0 м. жеңыджык вундасөн хвојнөй порода пес вөр да 2,7 м. міственнчнөй вөр), коді сіјө-жө воас кылөдчысө, колө помавны заготовкасө, міственнчнөй порөдалыс март 1-ј лунөз, а хвојнөјалыс—март 15 лунөз, медым кынталөмнас да тувсовја төвнас кылөдчытөзыс удітіс төлаалыштны, космыштны.

Кер заготовкасö да долговѣаөн (орјѣдлытöм кражјасөн) пес вөр лезöмсö, а сїз-жö і жыв вундасјасыс да брак пујасыс хвојнöј пöрöдаа пес лезöмсö колö помавны, коржык позö меставывса условїјöјас сертї, но не соржык март 26 лунјасыс.

Вөр кыскалöмсö колö помавны да став лезöм вöрсö колö прїмїтны кылöдöм вылö, возжык кылöдчыны заводїттöзыс сы вылö лöсöдöм правїлöјас сертї. Оз поз прїмїтны кылöдöм вылö мїчаöз увжытöм да сїс сöвмöсa вөр.

Лїственнїчнöј пöрöдаа пес вөр 16 см. кызтаoаң да хвојнöј пöрöдаа пес вөр 22 см. кызтaсaң 1 метра да жеңыджык кузта дырїї поткöдлысö плакајасөн. Кылöдчїг кежлас поснї јујассö колö весавны лöпјасыс, мырјасыс, вадор бадјасыс, струја шöр гырыс їзјасыс, кодјас јона кутöны да вöйтöны кылöдан вöрсö. Оз ков вывтї перегружајтны (тыртны) јусö кылöдан вөрнас сплавопропускнöј способност сертїыс, кодöс установїтöма нач. сплавлөн. Колö вїзöдны, мед ез пышїдлыны да таргајтны (сотöмөн да кералöмөн) кылöдан вöрсö. Быд ју вылын вöјöмыслыс да кытчöсурö вошöмыслыс нормасö ывсалöны, сїз-жö і вöјöм керјассö лептöны, кырсыны, пöрадоксö лöсöдöны сплавнöј совещицaңнöјас вылын.

Гырыс тыјас вылын вöрсö көшöлјасөн кылöдїгөн (кылöдöмыслөн ыланаыс артавсысö 10 кілометрoаң да ылöжык) колö көшöл керјассö кычавлыны, крепїтны нöрјасөн, лїбö чепјасөн, медым ыжыджык вöлі гарантїја көшöлјассыс кылöдан вöрыс петтöм (разавтöм) вылас. Оз ков колны кавїшщöјас вылö пöрадок вылö вaјтöг тöвјöдан вöрсö, кодї јона сöктавмöдö локтан вога кылöдчан ужсö. Кылöдчїгөн кылöдан вөр вошöмыс вaјöдö ыжыд накладнöј рöскöдјасö, кајö 4-5 прöчентöз да сöмын тајö правїлöјассö бура соблудaјтöмөн позö јона вїдчыны сїјö рöскöдјассыс, позö вїдчыны вöрсö воштöмыс.

V. ТАКЕЛАЖ (КЫЛÖДЧАН МАТЕРЈАЛ)

Сутуга нöрјас (трос). Кылöдчан уж кыпалöмысла (содöмысла), медеа-нын торїөн кылöдчöм да пурјасан оператсїяыс ыждöмысла—вајöдö пурјасан ужсö ратсїоналїзїрујтöмö да механїзїрујтöмö Пурјасан ужын понöл нöрјас местаö кутїсны лöсöдны сутуга нöрјас, сутуга снастјас, 1 сaң да 1,5 мм кызта проволокајасыс. Тросјасыслөн конструктсїяыс сешöмї: торја проволокајасыс гартчысö прaтјас да сїјö прaтјассыс—ачыс, тросыс. Гартöны унжыкысö шујга кївыыс. Тросјасыс овывлöны торја прaтјасыс гартöм, сїз-жö і торја кабелјасыс—кабелнöј тросјас. Медым тросыс вöлі нуз да сетласö уж вылын, прaтјас костас сöвмöсас щöщ гартöны снаот (пеңковöј) прaтјас. Вöснїд пöлöс уна проволокајасыс гартöм про-

волочнõй канатжасыс лоõны нузжыкõс, а кыз пõлõс проволокажасыс— чорыджыкõс дај. Сõмын первојжыс возжык сiмõ да возжык зыртчысõ. Медса јонжыкасõ тросјассõ вõчõны стренг-пратјасыс, кодјас костõ гартчыõ щõщ снаст пратјас, а быд прат вõснiдiк проволокажасыс да шõрас сõвмõсалõны снаст прат. Мi-кõ бостам 6 прат да 7 сõвмõс, секi тросыс лоас 9 мм. диаметра кызта, сõктаыс сещõм тросыслõн лоõ быд метра кузталõн—1,27 кг. да крепостыс—3400 кг. (та мында вес сõкта вылõ пондас терпитны зевтõмсõ). Ташõм-жõ крепостыс лоõ 3 рада пеньковõј снастлõн, кодлõн кыщола кызтаыс 76 мм. Колõ шуны, тросыслõн вõдiтчыны шогмана строкыс ывсавысõ 7 во, а пеньковõј снаотјасыслõн—3 во дај. Тросјасыс 2 мында кокныджыкõс, кõt ескõ пеньковõј снаотјасыс 50 прõч. мында до-нõнжык сувтõны-да, преiмуществожасыс пырõны нала дорас.

Татчõ вайõдчысõ таблiтса, кõнi петкõдлысõ Фiнландiяын ы-работајтõм кабелнõј сталнõј тросјаслõн размержасыс сертi ыдeр-живајтан крепостыс:

Куш сталнõј проволокажасыс кабелнõј тросјас

9 № табл.

Кышала кызтаыс м.м.	Торја прово- локажасыслõн кызтаыс м.м.	Проволока лыдыс	1 штука тросыслõн сõктаыс кг-õн	Сõвмõс лыдыс	Терпитана кре- пост выныс кг. сõкта лыдõ
10	0,45	144	0,230	7	3,325
12	0,50	168	0,340	7	4,400
14	0,50	252	0,500	7	6,500
10	0,50	294	0,580	7	7,700

Кылõдчан ужõ чепјас вõчысõõ мелкодернiстõј матерјалыс, кодi кокныда пузõдчысõõ. Чепјасыс овывлõны поснi колчажасыс (кыщõс) да гырыс колчажасыс. Практикаõн лõсõдõма сещõм размер, кодõн лоõ крепостыс медса ыжыд. Распоркажассõ примeнајтõмыс мешајтчõ чепсõ зелõдiгõн, оз зела, но сiзнассõ сылõн крепостыс сõдõ 20% мында. Диаметр сертiыс чепјасыслõм крепостсõ петкõдлысõ 10 № таблiтсаын.

РАСПОРКАА ЧЕПЈАС		РАСПОРКАТОМ ЧЕПЈАС	
Кышкола кызта- ыс м. м.	Нормалнѳужалан нагрузкаиыс тонна вѳнжа журѳ	Кышкола кызта- ыс м. м.	Нормалнѳужалан нагрузкаиыс тонна вѳнжа журѳ
12,7	2,28	12,7	1,52
15,9	3,55	15,9	2,29
19,1	5,87	19,1	3,86
22,2	6,73	22,2	4,62
25,4	9,14	25,4	6,09
28,6	11,55	28,6	7,68
31,7	14,28	31,7	9,52

10 а № табл.

Первој сорта 3 кы- шѳса ѳира снаст канатјас			Отѳинкованиѳуж сталнѳуж трос- јас (канатјас)			Распоркаа чепјас			Распоркатѳм чепјас		
Гѳѳртас кы- шѳс кызтаыс м. м.	Сѳктаыс быд 300 м. вылѳ кг.	Терпѳтана кре- пѳстѳс тон- наѳн	ѳиаметра кызтаыс м. м.	Сѳктаыс быд 100 м. вылѳ кг.	Терпѳтана кре- пѳстѳс тоннаѳн	ѳиаметра кыз- таыс м. м.	Сѳктаыс быд 100 м. вылѳ кг.	Крепѳстѳс тоннаѳн	ѳиаметра кыз- таыс м. м.	Сѳктаыс быд 100 м. вылѳ кг.	Крепѳстѳс тоннаѳн
128	1,44	9,2	16,2	0,79	11,5	15,9	5,35	10,7	15,9	5,35	9,3
154	2,00	13,2	18,2	1,00	14,7	17,5	6,19	12,9	19,1	7,68	13,7
179	2,75	18,0	22,2	1,39	20,5	20,6	8,62	18,2	22,2	10,30	18,3
204	3,65	23,5	24,2	1,62	24,8	23,8	11,76	24,3	25,4	13,50	24,3
229	4,60	30,0	28,2	2,18	32,0	25,4	13,50	27,4	28,6	17,25	30,7
254	5,68	36,6	30,3	2,31	34,5	28,6	17,25	34,5	31,7	21,00	38,1
279	6,90	44,5	32,5	2,99	43,0	31,7	21,00	42,8	34,9	25,50	45,6

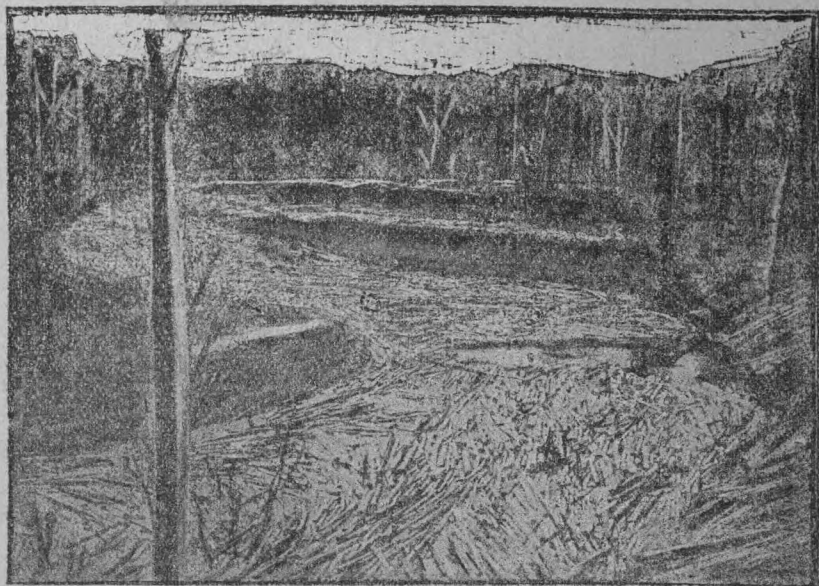
„бөж весалом“-өн. Мукөдлаас—кушөмкө ју устјө възладорын, лібө мелница пруд възладорын—кывтан моллыс запањјасөн кутчө сетчөз, кытчөз възжык лезөм пурјас оз кывтны да ватујыс кытчөз озпрөстмы. Запањ лыд вөчсө магистрал кузта серті да прітокјас лыд серті, јона унаыс оз овалы. Моллөн кылөдчан процессө позө јукны торја операцияјас выло:—мол лезөм, мол кывтөм бөрсә визөдөм да регулірујтөм, сібдөм керјассө ваө лезөм (бөжјас весалөм), „пышка“ разберітөм (главнөј запањын чукөрмөм кывтыс керјас) да устјевөј главнөј запањөд сортірујтчаніө лесоматеријалјасөс јөртөм (6-д серпас).

5-өд серпас

Кылөдчыс лыд коемываө ју серті. Ју кышов крутөјінјасын, сөсә прітокјас усанінјасын да курјакөдінјасад кывтыс керјас вермасны сувтны, запорітчыны (заломјас, зажерјас). Сөшөм өпаснөјінјассө вужны вөчсөны аслыс ногса запањјас: запањјас өз лезны керјаслы запорітчыны.

Кылөдчөм регулірујтөм могыс да заторјас разөддөм могыс запањјас бердын лөсөдчөны сторожевөј постјас. Тајө-жө постлы щөктысөө дөзөритны кылөдчөмсө ју катчөс да ју кывтчөс участокјасын. Постјасыс местітчөны берөгас, сөсаньын најө сплавнос регулірујтөны: јуыс-кө паскыд, пыжјасөн петаваөны, а посні јујасын—2-3 керјыс вөчөм көбылакајас вылын.

6-d серпас.

Ју лажмыдшјасо кылөдчан вөрмыс-жө вөчавлөны „кеждан көсјас“, көдјас вавізусө зескөдөмөн содтоны ва жужтасө да сјјөн көкнөдөны кылөдчөмсө; медем тајө көсјасыс оз торкеавны на бөр-са дөчөритны баражө сторожевөј постјас сувтөдчөны, а бөжјассө весалөм могыс котыртчө аслыс парнја. Бөж весалысјас суткінас ужалөны 10—14 час.

Был 100 кбм. дрөвесіна былө воан морта—часјасын петкөдлан ужалан вынјөр нормајас (сплошнөј массыи) петкөдлөма № 11 таблітсаын:

(Таблітсасө вөчөд 34 ліст.)

Неплотнөј массаөн арталан (течөм мерайн) 100. кбм вөр былө норма корөйгөн таблітсаын індөм нормајассө колө бөстны (помнө-жйт) 0,64 пөрја.

Уна пөлөс квалифікатсјаа кылөдчысјас былө нормајас (орієнти-ровочнөј нормајас): старшөј робочөјјас—10 прөч., высшөј квали-фікатсјаа заторщікјас—30 прөч., шөр квалифікатсјаа заторщікјас—20 прөч., сплав вылын мукөд пөлөс ужалысјас—40 прөч.

3. Вөркылөдан нөгјас.

№ 11 таблітса.

Ужа- лан ног	Јулѳн но- гыс (харак- тер)	Посні јујас—јес- тественнѳј состо- јаннѳын унаыс ов- лана заторјаса да зев чуклѳс-муклѳ- сѳс.		Шѳрпѳлѳс јујас јестественнѳј со- стојаннѳын овла- на заторјаса чу- клѳс-муклѳсѳс.		Гырыс јујас јес- тественнѳј состо- јаннѳын жужыдѳс (многоводныс).	
		Равнѳн- нѳј јујас (Војвыв да вој- выв рыт)	Горнѳј- јас (Уралса)	Равнѳн- нѳјјас (Војвывда вој рыт)	Горнѳј- јас (Уралса)	Равнѳн- нѳјјас (Војвыв да војвыв рыт)	Горнѳј- јас (Уралса)
		Старшѳј робо- чѳјјас, высшѳј да шѳркѳдѳм квалѳкатсѳјаа заторшѳјјас да транспортнѳј робочѳјјас		4,80—9,0	3,60—5,40	1,80—4,20	1,44—3,00

Кѳшѳлјасѳн кылѳдчѳм

Тыјасѳд древесѳна кылѳдны сѳкыджык: кызѳ общѳј правѳлѳ, тыјас сорѳнжык восѳѳны дај тыјасыс петан посні јујасыс ваыс чѳнѳ тыјас восѳытѳзыс војдѳр. Тѳдѳмѳн, мыј ташѳм јујас вылад кылѳдчѳмыд оз дыр мун—7-10 лун; та вѳсна колѳ тыјасас чѳжны васѳ плѳтѳнајас вѳчѳмѳн да пурјасыс вавѳзтанјас вѳчѳмѳн. Кылѳдчѳм ѳдзѳдѳм могыс унаыс ковмываѳ јѳсѳ пырѳзавны лѳбѳ пѳмѳтны да, јѳ торјасѳ јѳ улѳ сујѳм мыгытѳ, воссѳнтѳыс мѳдѳдны вѳрсѳ, та бѳрын нуѳдны-нын кѳшѳлјасѳн тыјастѳ кылѳдчѳм. Кѳшѳлјасыс вѳчѳѳны кос керјасыс, кодјас јѳтѳѳны крепыд нѳрјасѳн да вурсѳѳны канатјасѳн—тросѳвѳј орасјас; вѳчѳм кѳшѳлјасыс та кынзѳ кышѳдѳѳны јешѳѳ кѳрт когѳѳн крепѳтѳм бонтјасѳн.

Бонтјас прѳменѳјтѳѳны чуѳкѳртѳм керјас јѳыс вѳзѳм могыс. Сорѳѳрујтчан прѳспѳсоблѳннѳјасыс вѳчѳѳны уна ногѳн нуужѳдлѳм бон-
јасыс.

Бонтјастѳ уна ногѳн јѳтлѳѳны:

1. Костыл-кѳвѳј сојѳдынѳннѳ: 4 звѳнаа чѳптѳн ѳтлаѳдѳѳны кер-
јасѳ 2 јѳрш-кѳстыл тувјалѳмѳн; ташѳм нога јѳтѳдыс лѳсѳлѳ сѳмын
кылѳдан вѳрсѳ тыјас вылын јѳыс вѳзѳм могыс.

2. Затажѳчѳѳј: вѳчѳѳ посні позтыра чѳптѳн, ѳтар помас ем зѳ-
лѳдантор да томан. Чѳптыс сујѳѳ кер помјасѳ пѳскѳдѳм да дорјас-

сö дорöдöм рoзјасö да сессa томнасö. Кöстылјасыд вöртö јонжыка шыкöдöны да затажочнöј сојединеннöйд выгöднöжык лoö.

3. Лöн инјасын, медым кылöдан вöрсö ез разöд лажмыд берегјасті, вöчöны вöснi бонтјас—кык қокні мегырыс, мöда-мöдсö öтi промежуточнöј колчаөн јitöма да бонтас кык болта-вiнтöн крепitöма.

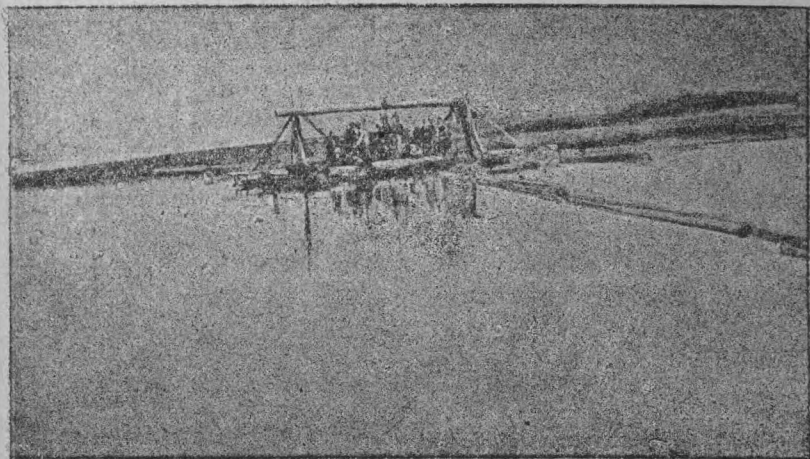
Кöшөлјасыс кiпомыс кылöдчöны; быд кöшөл снабдитчö кос керјыс топыда вöчöм пурјөн, кузтанас 6,4 м., пастанас 4,3 м. не ичöt да воропөн, 4 дујма кузта гезјөн, кык приколөн, јакөрөн да буюкөн, тыр-лыд пелысөн да ва којан дозјасын, пыжөн, кык черөн да запасөн—öтi прикол, нöрјас да клапјас (тувјас). Кöшөл ыждајас вöчöны меставывса кылöдчан условijöјас сертi—прімер, 1000. кбм. пес лiбö 4000 кер быд кöшöлын. Бонтөн пощöм вапастасö древетiнаөн тыртöмыс шусö „кöшөлјас тыртöмөн“ (№№ 7-8 серпасјас).

7-öд серпас. Кöшөл набiвaйтöны Ланскöј јуын.

Тыјас вылын кыптöм повoдда унаыс кöшөлјастö орјöдлö; ташöм велучкi лoгiөн кылöдчысјаслы колö пыр-жö кутчiсны кöшөлјассö зонтaвны да ты пастала разалöм керјассö чукортны. Керкылöдысјаслы быт щöктысö пыр-жö гiжöдөн лiбö вiсталöмөн јуöртны суднадзорлы лiбö ватујса меставывса агентјаслы да начсплавлы кöшөлјас разсан став случај јывсыс. Прімер пыддi вaјöдчö ташöм ведомост кöшөлјас кылöдöм куза.

Көмбө № №	Тыртан дыр (час лым).	Шлаговкалөн об. шөй куҕагыс (метр лымдөн).	Головиной содер. жаны дн	Кимин робочой уҕаало көш дорын.	Ты куҕа вуҕдөм час лымдн.	Вуҕдөм дон (шайтасөн.)	Көшөм ыжда. Кы. мын көм.	Поводамс да кодарлаһо пөһтө төмс.	Кымыныс жакрөө пөһкөдлөмә.	Cod tödjac
5	19	1,090	1	8	9 ¹ / ₂	23	1,700	Сез, төвбөр. Лон зер.	1	Та куҕагыс 20 км.
6	48	1,098	1	10	8 ¹ / ₂	25	2,250	Паныда	11	Кылөдчө зон- нас 33000 кубметр
7	28	1,120	1	10	14	25	2,300	Кымбөра, па- ныда төв.	18	
8	24 ¹ / ₂	1,090	1	9	9	25	2,200	Кымбөра, па- ныд төв	12	Кылөдчыны заводитчөмә 15-IV. 9 час асмы
9	23 ¹ / ₂	1,030	1	10	12	25	1,700	С е з	14	Кылөдчөм по- малөмә 1929 вога јунь 3-д луно
10	42	1,030	1	10	7 ¹ / ₂	25	2,000	М и ч а А б у	10	
11	94	852	1	10	29	30	1,700	Ыжыд па- ныда төв		
12	138	910	1	10	15	25	1,600	Вежл. төв паныда јон төв		
13	30	760	1	11	8	25	1,500	М и ч а		
14	49	760	1	10	5	30	1,500			

8-öd серпас

Тажö ведомостсö видлалігөн тыдовтчö—көшөл тыртан кадыс вермө јона нұжавны. Торја-нын мiстөм поводда дырји—јон төв дырји—нұжалө вел дыр кeжлө, медеа-нын тащөм нұжалөмыс төдчө № 11 да № 12 көшөлјас вужөдөмын.

Шлаговка кузталы соответствуйтö (приблизительно) öтi метр вылө 2 кбм. древесина.

Көшөлјас дорын ужалыс лыдыс пыр колө öтмында, öтщöц көшөл вужөдан доныс оз чін нi оз сод.

Јакөр петкөдлөмыд бара-жө быднөгис овлө --10-сан 18-өз, тајö завіөтö сыыс, кодарлажө төлыс пөлтө.

Көшөлјасөс кышөдөм да тыртөм вылө кадыс муніс вел уна—33.000 кбм.-сö 24 лунөн, ферт, төвјасыд, мукөдторјас јона сөктөдiсны ужалыс став пөлөс оператсјасö. Лапкыда пукалыс мотора пыжјасөс примеңајтөм, кодјаслөн ем лебедка да колана такелаж, ја-көрјас-да—јона ескө кокөдiс көшөлөн кылөдчан быд пөлөс ужсö.

VIII. ПУРЈӨН КЫЛӨДЧӨМ

Пурјөн кылөдчөмыд да пур сiкас вөчөмыд завіөтö унаыс—ју пастаыс, ју пыдңаыс, дырөö тувсовја ваыс олө, ва пыдөсыс да кырјасыс, ју чукулөселуныс, гiдро-технiческөј стрөјбајас ју вылын вөчалөмыс да с. в. Роч iнтасјасын пурјөн кылөдчан ногасјас вывтi уна пөлөс, завіөтöны меставывса условіјөјасыс да прiвычкајасыс. Основнөј сiкас пурјасыс тащөмөс: 1. öтi радајас, 2. кык радајас, 3. кујим радајас, 4. груза пурјас.

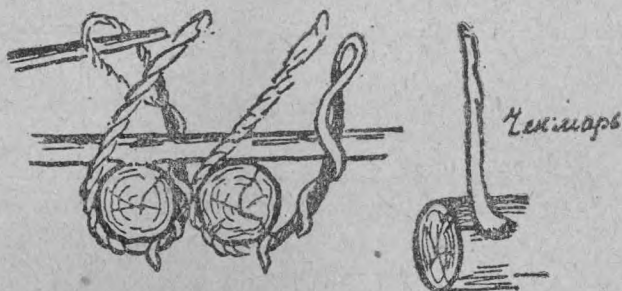
Ју характер серти СССР-са ва тујјасод вөр кылөдан правілоја-сын індөма быд бассейналы гонкајасо јітлөм пур ыждајас. Сводка-ын вайөдчөны пример пыдди кылөдчан ногјас, пурјас гырсајас, об-служивајтан персонал да такелаж Ленинградса областым візувтыс-кујим јулы (даннөјјасыс бостөма СССР пышкөсса ва тујөд вөр кы-лөдан правілојјасыс).

Бассейн- лөн німыс	Кылөд- чан ногыс	Основнөј ыжда—гыр- са лыпас- јас	Кысан да кытчөз кы- лөдөма	Оборудованнө да обслужі- ваннө	Содтөдјас
Луга ју	Мољлөн, гонкаја- сөн	Паета 5,3 кімла пу- јаслөн куз- та 51,2 м. лыскајаслөн 63 м.	Толмачево стантсіјаоан Куравішөз	Гонкајас вылын: порогјас вылын 4 м. плесјас вылын 2 м. јур да бөж пурјас вылын 3 потес, өіра снаст кузт. 83 м. да кызта 3—3½, 2 багыр 2 зіб да сігна- лөј көмүј	
Плусса ју	Мољлөн Гонкі, өті рада пур- јасө пур- јалөмөн	— Паета 8.5 кузта 64м.	Пола інөз Естон стан- тејаөз	3 морт, 3 по- тес өіра снаст 3½—4 кузта- ыс 128 м., 2 ба- гыр, да 2 зіб.	
Паша ју	Мољлөн	—	—	—	Кылөдчан строк—100 лун Капшіна- запан воо- сөмөан (Па- ша погост, Кодогоці үс- төсөан вылын- жык вөчөм кучмөс запан

Пурјасан ногјас пышкыс медса јона паокалөма тувјасөн пурјасөм
(№№ 9-10 серпасјас) да клачјасөн (№№ 11-12 серпасјас).

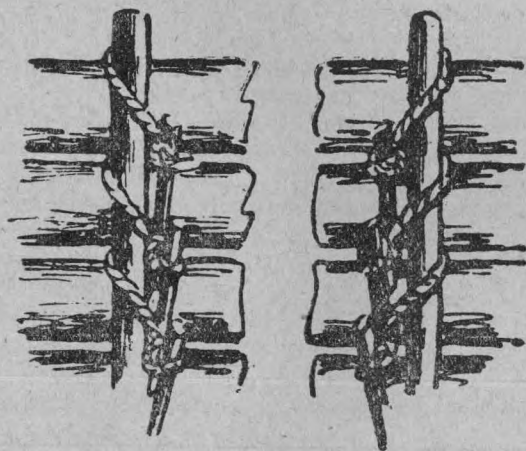
нөјтігөн вагаыс прөстмө, тувјыс-жө тувјавсө шлега улас, прімернө, $\frac{2}{3}$ јукөн ас кузтаңыс да кык кер костса пазјө топөдө нөрсө (комутсө). Пу дінјас өні лөө пурјалөма-нын.

Пу дінјассө пурјалөмкөд өтшөщ мөд гоз пурјасыс-јасыс зик ташөм

Пыщадорсаныс віқөдөм.

ногөн-жө пурјалөны медвозза кык керлыс јывла помјассө. Тувјыс нөјтсө сөмын пыдыладорсаң. Та бөрын пурјалөны мөд гоз кер, возза керјасыскөд өткузјасөс, кер помјассө рөвнәјтө возза керпомјас серті да с. в.

Клачалөмөн пурјасөм. Вевдорсаныс віқөдөмөн.

Кылөдчан техникаын пріменајтчө јешшө пурјасаа мөд способ— „клар улө“ пурјалөм.

Клар улө пурјалөмыс лөө сїјөтор, мыј керјасыс нөрјасөн көр-тассөны шлегајас бердас (нөрјыс зонь кер кыжыштө). Нөрјыс клачөн крепітчө, коді мочкаө сујөм мысөні неқымыныс бергөдө нөрлыс

динла помсö, та бöрын клячыс прöст помсö мöд нöржөн кутöны да бöрсö рачыныс сijö оз-нын вермы, медбöрja керjас клячыс гартчö мöдарö да крепитчö возза нöрjас либö прöстö шлега бердас (көр-тавеö мыjөнкö). Став клячыс пышкöсладорас мед вöлины.

Та кынчi прочнöйжыка вöчöм могыс jешщö пурjаслöны креста нöр-кыщjасөн; та ногөн пурjасигөн быд кер крепитчö кык кыщанöр-jөн ортча керjаскöд, да тувjасөн крепитчöны быд кер костын.

Керjас лöсöдлöм сертi различajtöны кузмöсног пурjасöм, со кодырjасын:

а. Лажмыд jуjас вылын öтi радөн пурjалигөн.

б. Jуcа пурjасöм дырji, кор колö вöрсö бура ылöч транспор-тируйтны.

в. Тыса, либö сарjса пурjасан ног дырji.

Кузмöсног пурjасигөн медвозза радыс шусö подонокөн, керjасыс шлега бердö гозjөн-гозjөн крепитчöны да, медым jонжык вöли, креста нöр кыщjасөн пурjалöны: мöд радыс возза рад ногыс-жö быг-лöдчö (сы кузаног-жö) да керjасыс гозjөн—гозjөн крепитчöны нöр iсeргajасөн шлегаjас бердас.

Jуcа пурjö тöрö 100—120 керjöз (3-4 рад вöчöмөн), быд радын 20—30 кер, 6,4—7 м. кузтаjас да 20—22 см. кызтаjас. Мыjжык да унаö колö 100 кер пурjалöм ылö: 10 шлега, 1 кер ылö 1—1¹/₂ нöр, 8 морт, эделнöя ужалигөн часөн вермöны пурjавны 25 кер.

Сарjса пурjасöмыд, кылöдчан условиjöjас сертi, колö лоны jон, крепыд, мед ез пазав поводajас дырji; jуcа пурjасöмыс торjалö сijөн, мыj крепитöмыс содтöма креста кыщjасөн, кер радjас крепитö-мыд нöр iсeргajасөн вöчсö (iсeрга-кыщ вöчсö кык нöрjыс*), а шлега лыдыс содтысö.

Финjас ног пурjасöм. Финjас ног пурjасöмыс сijөн торjалö, мыj пыдöсса помлөн быд кермöд кер пуктысöö кузжыка мукöдыс, ортсö петö 0,7—1,5 м. ылö. Ортсö петöм керjасас кыкнан помас 3¹/₂—5 дуjма роjас пискöдчöны, сетчö крепитчöны пощкыс вöчöм 4 стоjка (вертикалөн); таjö стоjкаjас костас медвозза радысly вомö-нөн быгласöны мöд рад кер; таjö радыс быд гоз керсö кутöны нöрjөн, а шлегаыс пуктысöö сöмын öтi—рад шöрас.

2 радыс быд коjmöд керлыс бара-жö помсö ортсö петкöдöны да помjасас стоjкаjас вöчсöны. Мукöд радjасыс пурjасöны—3-д ра-дыс кызi медвоззасыс, 4-д—кызi мöд рад да с. в. Медбöрja радлөн керjасыс мед вöли кулöны медвозза радын ног-жö, (öтарö дин jылөн). Быд гоз кер пурjасöны кык шлега бердö, кодjас пуктысöны рад öтар-мöдар помjасас да jитöны стоjка помjаскöд.

*) Öтi нöрjыс кыщö гартчö, мöдыс динла помнас топöдчö возза нöр га-дас динланыс-жö да сiз-жö гартчö возза кыщ ортсыладортi.

Попөрөг ног пурјасом. Попөрөг ног пурјасомтө секи практикуйтөны, кор колө матоң кылөдны. Пыдөсыс вөчсө 8-9 м. паста. Пыдөсса медвоңа радьс крепітчө нөрјасөн кык шлега бердө, кодјас пуктысөны пур шөрас комөлнаныс рөң. Сесса поперөг ног быглассө мөдрад, 3-д радьс кыңи медвоңаыс, нөлөдыспө — мөдрад ног, медбөрјаыс — медвоңа ног. Вылысса радьс пурлөн крепітчө кык гоз шлегаөн, најө пуктысөны пур помјасас гозјөн-гозјөн, керјаслы попорөг ног, лібө өтө шлегаөн шөрас; на бердө суркытчөны нөрјасөн 2 дорса да 1-2 шөрсә кер гоз.

Шукаөн пурјалөм. Пыдөсса быд гоз кер суркытчө јур шлега бердө прөстөј нөрјасөн; јур-шлегаыс пуктысө метр ылнаө кер помјассаныс; 2-метр сажын — бөж шлега, код ыло кыскасөны мөдрад керјас, тајө радеыс быд гоз кер крепітсөны аслас јур-шлега бердө, коді пуктысө медвоңа рад бөж-шлега вестө, сјө-жө способөн, кыңи медвоңа радьн, сөмын ешажык нөр лыдөн. Сіңкө, улысса быд рад керлөн бөж-шлегаыс лоас сы вывса кер рад јур-шлега вестын.

Шукаөн пурјалөм шогмө сөмын матіөң кылөдчөгөн. Шукаөн пурјасөгөн быд 100 кер ыло (нормалнөј сортамент) колө 16 шлега, быд кер ыло 1 козпу нөр. Эдельнөја ужалөгөн 8 морт часөн Вермөны пурјавны 70 кер.

Волжскөј пес гонка. Пес кылөдөм могыс катыдса Волга рајонын вөчөны пес гонкајас; најөс со кыңи пурјалөны: ју лөңинын да лажмыд берег пөлөн ногыс (по направлению склона) пуктысөны 9,5 м. куңта 2 пощ, мөда-мөдеыс 1,5—2 м. ылнаө. Пошјасыс пуктысөны вывлаөң наклонөн, сы могыс берегса кер помјас улө пуктысөны городкајас, медем пурјалөм пескыс кокныджыка ваас ісковтіс; улысса наклон керјас бердө тувјассөны 2 мајөг, медем кутны пурсө; мајөгјас бердө течөны сліз попорөг ногыс 1,5—3,0 метра пес крајјас 45—50 см. судта да 70 см. паста посныдік штабелјасөн, сесса течөм краж — массаыс быд помсаныс көртышсө отарө јылнаыс гартөм кык кыңпу нөрјөн; нөрјаслөн дінладор помјасыс штабел вылысјасас крепітчөны колчајасө. Ташөм штабелјассө течөны 12-өң, крепітөны најөс шлегајас бердө, колча загібыс нуөдчө штабел пыщкас, а тувјасыс нөјтчөны пыщкөсла дорсаныс. Сіңнад став дрөвесінаыс крепітчө сөмын нөрјасөн. Став колчајассө крепітөм бөрын да склізјасөдыс шлегајас крепітөм бөрын штабелсө ваө лөңөны. Кујім штабелыс вөчөны тасма; 4-5 тасмаыс јітчө гонка. Јур помас лоө кык штабел, воңа да бөр помјасас вөчөны гребјас.

Кошмаён кылөдчөм. Пуктёны 2-4 шлега, кызтанас 15-20 см., куътанас кошма куъа, сесса помјасланьыс муё тувјассёны мајегјас, меџым лесоматерјалсё штабелјасё течігөн вёлі упор (лесоматерјалыс течсё шлегајас пөпөрөг ног, њекемын радён јыла-діна помјас чередујтөмөн). Тулысын кыскасөм помалөм бөрын улысса шлегајас вестө пуктыссёны вылысас 2 жім. Зајімыс вөчсё кызпу нөрјасөн, сьлөн куътаыс колө лоны течөм кошма судтакөд өткуъа. Жімјасыс топыда сібөдчёны кошма вылысса настїл бердө дај мөдә-мөд берданьыс, сесса бөр јітчёны ас костаньыс нөрјыс вөчөм њеыжыд кыщөн да клачён крепітчёны. Тулысын кошмајассө ојдөдө да ва вы-лын-нын лүчки бура вөчёны поджімкасө.

Огородкіён, обрубкіён, клеткаён да заџелён кылөдчөм. Мукөд пөлөс кылөдчан ногјас пыщкыс колө төдмавын огородкіён, обрубкіён, клеткаён да заџелкіён кылөдчөм.

Огородкі лоө—пес-керјыс да фаутнөј керјыс вөчөм квадрата коџ сруб, унжыкысө овлө 8,5—10,5 м. жуъданас 0,3-сан 1,5 м-өз грузопөдјомностыс овлө 30-90 кбм. Тулысын ојдөдан мес-та вылө пуктыссёны 15-20 см-тра шлегајас, лыдыс налөн овлө 3-сан 7-өз. Шлега помјасас пуктыссёны керјас, коџаслөн $\frac{1}{2}$ јукөн куъа-ыс щупөма, сесса щупсө сруб. Ештөм срубјө грузітёны лесоматері-алсө улысса шлегајаслы пөпөрөгногөн. Кор огородкаыс лоө грузі-төма вылысса судта керјыскөд рөвөн пуктёны вылысса шлегајас, „жімјас“—өтїкөн лїбө кыкөн быд улысса шлега вестө, сесса јітчө-ны сруб ортсыладорыскөд нөр кыщјасөн.

Обрубјас. Обрублөн пыдөсыс квадрата, вөчсө 8 улысса шлегаыс, коџассө јітлөма козпу нөр кыщјасөн обруб улысса рад-көд. Гөрдзыштигөн крепітёны 1,5-2 м. рычагјасөн, коџас водтөдчө-ны улысса шлегакөд ортчөн, топөдана помнаньыс обруб пыщкөсө, меџым јешщө обрубас лесоматеріалјас сөвтїгөн рычагјассө лоө лїч-көма. Обрубкісө-кө көсјёны грузітны поткөдлөм пескөн, секї улыс-са шлегајас вылө вөчёны вөсны поснї керјасыс настїл—„пыдөс“, лї-бө улысса шлегајассө суйёны срубса медвоzzaа мөд судта костө. Улысса медвоzzaа кер гоз помјассө щупыштөмөн пөпөрөгног пуктыс-сёны 2 кер, коџас улысса керјасыскөд-ї образујтёны медвоzzaа суд-тасө. Өтїк судта вылө щупсө мөд да с. в., кызі-ї срубјасын. Стен-јасыс крепітчёны 10 см. кызта кызпу гужіјасөн. Быд гуж кре-пітчө клачён. Меџым јонжык артміс, обруб пелөсјасө, стенјаскөдыс ортчөн, крепітчёны шпонкіён јітлөм 2-4 бабка, коџас врубајтчёны вылысса да улысса вспомогагельнөј кер гөзјас костө. Бабочнөј об-рубкіјаслөн ьжданьыс планын овлө разнөј, унжыкысө $9,2 \times 10,6$ м. лїбө 12×12 м.

Клеткајас. Мернөј гөгрөс вөр унаыс кылөдлөны уна рада (5-6 рада) клеткајассө течөм квадрата челеңјасын; клеткајаслөн

ыждаыс 6,4 м.-сан 12,6 м-өз. Улысса радыс керјасыс крепитчоны нөрјөн кык шыга бердө, кызі-і өтк радөн пурјасігөн.

Заделјас. Мариинскөј јујасөд кылөдчоны заделјасөн-і. Торјалөмыс сыын, мыј нёвті нөрјөн оз крепитчы, ыжыд јомкоста да топыд. Заделыс артмө—пошваыс, рамаыс, кодлөн пөпөрөгә тасјас-нас лооны 6-10 см. кузта да 36-50 см. кызта керјас (головняки бревна) да јітмасө сквознөј позјасөн 3-4 шыгакод. Головнякјасө врубајтчоны бабкајас, лыднаныс—быд гөлөвнякө 4-өн. Лөсөдөм платформа вылас-і грузитоны лесоматерјалсө. Заделјаслөн кузтаныс өвлө 12-14 см., пастаныс 12-17 м., а ваө пуксөмыс (осадка) 1,5-2,13 м. јемкоост 100-200 кбм. (плотнөј массаөн арталөмөн).

Пурлыс торја јукөнјассө (челенјасөс) гонкаө јітлөм. „Челен“ нмтан улас колө гөгөрвоны 20-40 керја пуртајө завісітө кер кызтаыс), кылөдчан правілөјасөн допускајтан пурјас пастаыс. Јітлөм ногыс завісітө матерјал породаыс (пожөм да козпу керјас, кызпу керјас), челеңын сплавнөј матерјал рад лыдыс—1,2,3,4,5, рад козпу керјаслы да пожөм керјаслы да 2,3—кызпу керјаслы,—кер діаметр ыжда да кер кузта серті.

Сөсса вліјајтө челеңјасөс пур (гонка) кузта ног расположітөм: а) дорсајас—возза лібө бөрја өтї рада лібө кык рада пурјын, шөрсаяс (мукөдјас, пошјаслөн расположеңнөыс челең куза ногыс быд рад лөсөдігөн.)

Вјазочнө матерјал—нөрјас (кызпу лібө бафпу нөрјас), пенкө. вөј гез.

Пурјасан став оператсіјаыс лөө со кушөм торјасыс: 1. кылөдан матерјал ладмөдөм; 2. медвозза рад течөм; 3. медвозза радсө нөрјалөм; 4. накатка (мукөд радјас накатывајтөм, медвылыссасө сөмын не артавны); 5. мукөд радјассө нөрјалөм (вылыссасө не артавны); 6. вылыс рад накатывајтөм (укладка-і).

Керјасыс водтөдчоны мөда-мөдкөд ортчөн, візувань јывнаныс. Быд челеңын кер кузтаыс өткод, сөмын медвылысса радас вермасы лоны жеңыджыкјас. Быд радлөн пастаыс өткод („накатыс“ өтдор, көні пастаыс вермас лоны векныджыкөн). Кер кызта быд челеңын торјалө, уңжыкысө 2-3 см-өн не уңжык. Быд радын кер лыдыс 25-40.

Пожөм керја кызпу керја уна рада шөр челеңјасөс јітлөм

Медвозза радыс вылө (улысса пыдөсыс) керјаслы перпендікулярнө ног помјассаңыс 0,6—0,7 м. ылнаө пукталөма пошјас, на бердө нөрјөн јітлөма быд гоз кер (тувјас нөјтөмөн быд гоз керјыс топыда крепитөма пошјас бердө). Мөд радын керјасыс медвозза ра-

дын ног-жө течөма (паралелнө): möd rad вылысö пуктöны шлегајас, kodјас крепитчöны нөрјыс вөчөм кышјасөн медвоzza radса шлега помјаскөд да таыс өтдөр јешщө-на крепитчöны 2-4 латі шлега ку-чала, нөрјасыс гартлөма бедјасөн — „заворотјасөн“. Мукөд radјасыс 2 rad ног-жө течöны да крепитчöны. Медвылыса радыс — „накатыс“ оз крепитчы. Медвылысса радын дресөінаыслөн објомыс шөркоддема лоö 80% медулысса радын серті.

Пожөм керја лібө кызпу керја кыкрада шөр челењјас јітлөм.

1-ја rad јітлөмыс вөчсө кызі-і уна рада шөр челењын мед-воzza rad вөчигөн. Медвоzza rad вөчигөн шлегајас течтөг быглассө медвылысса радыс („накат“). Медвылысса радын дресөіналөн објо-мыс шөркоддема лоö 80 прөч. пыдөса rad серті.

Пожөм керја лібө лозпу керја өтї рада шөр челењјас јітлөм.

Медвоzza radсө јітлөны кызі-і уна рада челењын пыдөссө вөчі-гөн. Медвылысса радыс сецдөм-жө „пасајирөн“ нїмтанторјасыс абуөс.

Кызпу керјас кылөдөм могыс шөрчелењјас јіт-лөм. 1-ја кадсө јітөм вөчсө 16-18 см. кызта пожөм лібө козпу кер-јасыс кызі тај јітлөны пожөм лібө козпу керја уна рада челењјас-лыс 1-ја radсө. На вылө течөма кызпу кер radјас (медвоzza радысыс паралелнө) да јітлөма, кызі тај козпу лібө пожөм керјас уна рада челењјасын 2 радыс.

Кызпу керја radјас вылө течөма пожөм лібө козпу керја rad-јас (кызпу керјасысыс паралелнө ног) да јітлөмасө кызі-і кызпу керјассө. Тајө radјасыслөн лыдыс (пожөм лібө козпу керјаслөн) та-щөмі: кор кызпу керјыс 2 рада, секі челењыс 2 rad, щөщ артассө-і вылысса радыс — „накатыс“, кодлөн дресөіна објомыс шөркоддема лоö 25% пыдөсса rad серті; кор кызпу керјыс 3 рада — 3 rad, щөщ артассө „накатыс“, кодлөн дресөіна објомыс шөркоддема лоö 33% пыдөсса rad серті.

дорса челењјасөс јітлөм. дор челењјасөс јітлөмыс торјалө сіјөн шөр челењјасөс јітлөмыс, мыј сы вылын вөчсөны јакөр-јасыс, бөжалан гребјасыс да с. в. прїспособленьөјас, сіз-жө пур јітлаан прїспособленьөјас (кор челењјассө јітөны гонка пурјасө).

Пурјасысјаслөн нормајас морт час лыдын, быд 100 куб дре-весөіна вылө плөтнөј массаөн арт. — № II 6 таблітса.

Таблица № 116

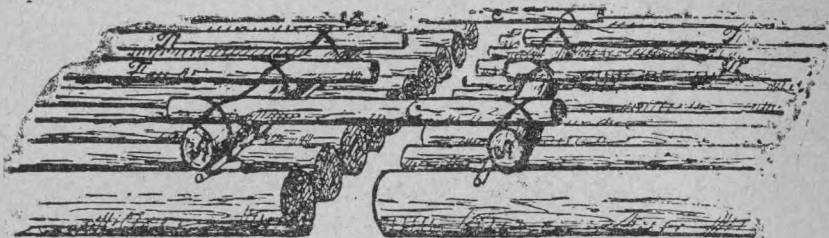
Кылдчан матер. poroda			Пожом либб козпу керјас						Кызпу керјас	
Кер кузта метрн мурт.	Быд челенын рад лыд		1	2	3	4	5	6	2	3
	Кер кызт. метр. мурт.	Куб. м.								
0,50	0,18	0,210	58,50	45,75	42,00	40,40	40,40	40,40	99,75	98,00
	0,24	0,376	12,80	31,25	31,70	32,65	33,50	34,90	81,75	84,75
	0,28	0,474	26,00	27,50	29,25	30,65	31,80	32,90	76,80	81,40
7,0	0,18	0,226	54,60	43,40	40,20	39,20	38,95	39,10	97,00	96,00
	0,24	0,405	30,50	29,90	31,00	32,00	32,90	33,85	80,00	83,60
	0,27	0,510	24,25	27,40	29,70	31,45	32,50	33,80	78,50	83,50
8,5	0,18	9,275	44,90	37,95	36,45	36,30	36,45	37,00	90,00	91,00
	0,24	0,494	25,10	27,00	28,95	30,40	31,65	32,70	76,20	80,75
	0,27	0,620	20,70	25,00	28,00	29,90	31,40	32,75	75,50	81,08

Груза пурјас. Гырыс јујасын тувсов ва сулалө лун 15-20, сы вöсна выгöднöжык кылöдчыны пурјасөн, пурјассö тöлын прістан затонјасын вöзвыв вöчöмөн. Гырыс пурјас кылöдигөн пождö јонжыка нафејтчыны, мыј став керјыс кывтас дај донтöгжыка сувтас. Сöмын ытва ванад колö пурјастö орјавалытöг кылöдны: кылöдчöм кежлас колö вöзвыв бура лöсöдчыны, торјөн-нын нагружоннöј јујас вылын.

Челенјасöс пурјасö јітлөм да најöс оборудуј-тöм. Челенјас мöдa-мöдныскöд нöрјасөн јітчöны, чeлeн-чeлeныс торјöдчыштöны 0,20-0,30 м. ыла костјасөн, медым пурјасыс гібкöј-жык вöлі. Та мoгыс бoссöны 1,5-3,0 метр кызта пeсöм пoжөн нöрјас.

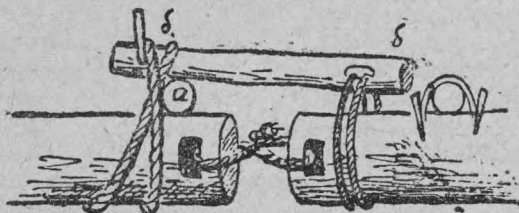
Челенјастö јeшщö јітлывлöны кык счалкiөн (№ 13-öд серпас) — кражыс вöчöм пeсплaкaјac —, помнаныс пöпöрöгca „семерік“ кер вылö пуктöмöм; семерікјас јітчöны крeстa нöркыщ пoдчaлныкјасөн пур керјас бepдö, счалкiјасыс јітчöны бapa-жö крeстa нöр кыщјасөн; сeссa счалкaјac да пoдчaлкaјac вылын вoчсöны шупöдјac. Мeдвoззa да 2 чeлeнјac вoмөн вужігөн eз кaј 1-ja вылö. Та мoгыс мукöд дырјi

вочлоны наеждника седло (14-д серпас) седлоыс вочоо 4-5 м. куъта керью, кодоо итёма челем пом попорог ног да нюрјасон крепітёма; седло выло, сылы перпендикулярноја, пуктысөө мод кер — 2 м. куъта наеждник, коді өті помнас нюрјасон крепітёма медвозза челем бердө, а моднас роъа помнас—мод челем бердас. Наеждникыс оз лез мод челемысы воны 1-ја вылас да челемјасыс мода-модныскөд нюрјасон ит лөм вөснаыс оз мешајтны 1-ја челемысы свободноја вөры

Пурјасо итлөмөбө 2 счалкаон—С, подчалкаон—П, семеркаон—А.

Өті рада челемјасыс итчөны мода-модныскөд пурјасо кујмлати дорыс оз ешажык, итчөнысө мочалөө либө пеккөвөј снастөн; наголовкиа челемјасо местітөны пур помјасо. Та бөрын став челемыс мода-модныскөд итчөны өті снастөн—гөгрөс ногыс 3 дујма, пеккөвөј; тајо снастөо шуөны лежнаон. Помјасыс снастыслөн крепітчөны

с — наездник, а — седло.

дорса челемјас бокјасын да быд челемө сійө крепітчө шлегајас бердө. Пурјон вескөдлөм могыс 1-ја да медбөрја челемјасо вөчөоны вескөдлан гребјас „петел“ Пөшти став пурјыс снабжајтчөны јакөрјасон—станөвөј да рискөвөјон. Быд пур выло колө өті пыж. Груза пурјас выло колөны лотјас; јакөрјас да лотјас, сөктананыс колө лоны пур гырса серті, Унжа ју вылын колө 2 лот, сөктанас оз ешажык 12, 5 кгр. 2 м. куъта выло да 1,8 м. пыдна, пукөом гонкі выло; станөвөј јакөр сөктанас оз ешажык 16 клгр. 2,0 м. куъта выло, подпускнөј јакөрыс станөвөј јакөр сертіыс жын сөкта; [рыскөвөј—сөктанас 165—245 кгр.

Груза пурјас вылын колö лоны — тыр комплект снаст, сiгнал колöкөл, лiбö метал пöв, отмашка—пöнар, маңишка. Быд гонкi вылö ужалыгыс колö лоны öтi морт быд 8,5 м. куъта да 1,8 м. пур пыдна пукöм вылö.

Груза пурјас вылын кылöдчысјаслы мед вöли öланiн — зöланiк керкајас,—öшиңјаса, öзöса, јiрка да 10 см. вылнаö керјасыс, вылö лептöм жож: жожыс, сґеныс, öзöс, öшиң рамајас, јiрк да вевтыс мед вöли топыдöс, щелјастöм. Керка судтаыс—жожсаңыс јiркöз 2,1 м. быд ужалыс вылö öланiн плошщадыс колö лоны 3,03 кв. м. Öтi рада пурјас вылö позö керкајас пыдди вöчавныс вевта чомјас. Керкајасын колö лоны $1,8 \times 0,7$ м. ыждаöн, мед вöлины очагјас, пусанин, ва пужöдан куб, пызан, улöсјас, жажјас. Быд пур вылын колö лöсöдны төвјылö ветланин, мыссан дозјас, прiпас вiзан лар; колö лоны аптечка, санiтарнöј тетрад.

„Маткајаса“ груза пурјасöс пурјалöм. Гырыс јујас куъта кылöдчiгөн вöрыс кылöдчö груза пурјасөн. Груза пурјасыслөн медглавнöј јукöныс—матка, сiјö вöчөө мукöд челеңјасыс медтопы—да да меджуждыда, öд сы вылын iнасö пурнас управлeннöыс зоннас да öланiнјас. Нырладор маткалөн бөрја помыс треугольнiк да трапецiдалнöј нога, медым вöли лöсыджык лептыны да лезны лотјассö да јакөрјассö. Маткалөн бöжыс прамоугольнöј нога—сы вылын iнасöны второстепеннöј прiспособлeннöјас matka бердö челеңјас јiтлöм могыс. Матка бердö јiтчан челең лыдыс овлö 30-80-öз (јухарактер да кылöдчан ылна сертi завiситö). Маткалөн ыждаыс: куътаыс 60-75 м., пастанас 19-25,6 м., судтанас 5-8 рад, пыдна пукöммыс—2-5 м., древесiна кубическöј массалөн објомыс овлö 1059-1600кбм. (плотнöј массаöн арт.) татчö-жö артавсö 10-15 прöцент прiслужнöј вөр, кодöс вiзöма matka крепитöм вылö да сiјöс вескöдлöм могыс прiспороблeннöјас вöчалöм вылö.

Маткасö вöчöны затонјасын да курјажасын, төвса кадö лажмыд берегјасын, кытчö јыыс мед ез вескав да тувсовја ваыс дырјi мед ескö кокнiја позiс петкöдны ју шөрö.

Маткалөн нырыс тајикөн вöчөö. Матка ышта да форма сертi, вöчөö куъмöс вескыд нольпелöса рама öтi јукöныс сылөн вежөө кујим пелöсаөн лiбö трапецiјаөн. Вескыд нольпелöса јукöныс маткалөн вöчөö пöперөгнөгөн да куъмöс ногөн течöм 27 см. кызта керјасыс. Рама пелöсјасыс крепитчöны позjö сујöм да мöдарсаңыс тувјөн нöйтöм шiпјасөн. Пöперөг нога тасјаслөн мöда-мöд костаныс растојаннöыс 10 м. куъта кер ыжда (унжык керјыслөн куътаыс ташöмi). Рама шөрöd пур жож куъала нарубајтöмөн пуктысöоны кымынкö кер да мöда-мöдныскöд „кокөн“ нiмтан јiтöны шпонкiјасөн. Мед главнöј долнöј крепас сувтöдчöны 4-4,5 м. куъта да 30-35 см. кызта столбјас (верстјас) да сетчö-жö вöчөöны шiлјас.

Рама мөд эвенонин (вылысан лыддигөн) „конок“ отар-мөдарсан сувтөдчоны кык кер; тајо керјас вылас вөчсөны 2 бабкі, кодјас колөны маткасө зоннас јітлөм могыс да мукөд снастјасөс бортла бок-оан прічалівајтігөн.

Рамаса медбөрја эвенонин „конокас“ кызі-і бабкіјасөс, сувтөдөны кујім стоб. Тајон-і помасө нырса матка сурөссө јітлөмыс. Нырса маткалөн кузтаыс 60-75 см. да сетчө локтоны 8-10 пөпөрөг ног рама. Челенјаслөн да бөжа матка рамајасыс јітчө сіз-жө, кызі-і нырса маткалөн вескыднөл пелөса рама.

Рамајас јітлөм бөрын боосөны дресесінасө течны. Медвоз течсө 1-ја радыс. Пујасыс течсөны пур кузтаног веокыда ваас; колөныкө прөстінјас, тыртөны бракујтөм керјасөн. Став бабкаыс да стобјыс крепитчөны челенјас паота серті схваткајасөн. Сөсса на костө течсөны мөд рада кер пур паота ногыс-нын да сізі, мед ниті прөст ін ез кол. Мөд радлөн пастаыс серті-і лоө челекыслөн пастаыс—өд тајо радыс лоө подулөн мукөд керјасысы, 3-д рад течтөз став бабкіыс крепитчөны мөда-мөдныскөд кузтаногса прогонјасөн, сөсса керјассө течсөны на куза ног. Прогонјас ортсыладорө течсөны гырысжык керјас, медем 4-өд радас најөс почіс јонжыка топөдны да сіјөн буржыка кутны челен пыщкас. 4-д рад шөрын керјассө јолкаөн течсөны. 5-өд радыс 3-өд рад ногөн течсө. 6-өд—пур куза ногыс, шөрти, а дорјастыыс—јолкаөн, кызі-і нөлөдын, сөмын јолкаыс вөчсө мөдарө.

Пурјыс-кө сізім рада, медбөрја радас век вөчсө куза ногса выстіл. Выстіл вөчөмөн помасө челенөс да бөж маткаөс јітөм, а нырса маткаын заводітөны выстіл вылас вөчны пурјөн вескөдлан пріспособленнөјас.

Матка јурын „выстіл“ вылын маткаөн вескөдлөм могыс вөчөны „кічка“, коді вөчсө пөпөрөг ног течөм керјасыс. Керјасыс крепитчөны шпонјасөн, кодјас прірубајтчөны матка јурла дор бабкајас бердө. Тајо керјас вылө вөчөны „крамбалјас“. Тајо крамбалјассө өті помнаныс течөдны огниво ју вылө (огнивонас—шуөны матка јурладор—јукөнсө), мөд помнаныс матка настіл вылө. Крамбалјасыс колөны лот да јакөр канатјасөс колана інө вескөдөм могыс да лотјассө дај јакөрсө ваыс лептөмсө кокнөдөм могыс. Најө вөчсөны 6-8 м. кузта да 22-25 см. кызта јон кык кер ортчөн јітөмөн.

Лотјасөс да јакөрјасөс ваыс лептөм могыс стобјас костө пуктысөны вертикала шпілјас—воробјас, воротјас моз-жө ужалөны. Вороб лыд серті маткајас овлөны 3-4 воробајас (15 серпас).

Пурјасөн вескөдлөм могыс матка вылын да торја челенјас вылын вөчсөны пловучөј особөј сөпөчјас—рејаяс. Маткајас вылө вөчөны керкајас, кладөвөјјас, пусан-пөжасанінјас, пывсан да с. в.

Матка вылө колө лөсөдны кылөдчан став такелажсө: көрт лібө

жал 2,5 м., матка бердө жітқоны 30-80 челең. Груза пурјасө тече-
оны быд пөлөс керјис: керјасыс өтдор—піловочник, шпал да с. в.
Кылөдчөмөн вескөдәлмны индусоны кужыежык јөз, кодјас јусө тө-
дөны. Унжа ју вылын тащөм груза пурјассө шуоны „сојмаөн“ (ві-
зөд 16 серпас).

Сутугаөн пурјасөм. Нөр тырмытөм вөсна лөө пурјасын
сутугаөн, торја-нін сещөм рајонјасын, көні вөрыс абу зев уна да
посы пурјассө колө быдтас вылө колны.

Тази пурјасөмыд торјөн-нін лөсалө, көні ковмывлө переплотка
вөчны. Пурјасігөн ковмывлө 2,5—3 мм. кызта сутуга; сутуганас
керјасыс шлөга бердө крепітқоны. Дорса гоз керјис кык пөрја
кутқө сутуганас да крепітқө шлөга вөмөи тувјасөн. Став керсө өт-
көн-өткөн крепітөны кык пөрјис-жө сутугаөн кутөмөн, сөсөа суту-
гаыс нуөдчө шлөга увті, шлөгасө кутөны да вужөны мөд керјө.
Медбөрја челеңјасас 1 лөбө 2 гоз керсө крепітөны тувјасөн, кызі-
дорса кер гөзјын, а сөсөа бара челең помөзис керјассө өткөн-өт-
көн жігөны. Сутугаыс колө 100 кбм., дөресіна вылө—500 клг. Öні
зілөны механізірујтны сутугаөн пурјасөмсө вурсан матка челнок
ужалөм прінтсіп серті. СССР-ын тащөм пурјасөмыс сөмын-жа ве-
лөдчөм, но бурлуныс төдчө-нін.

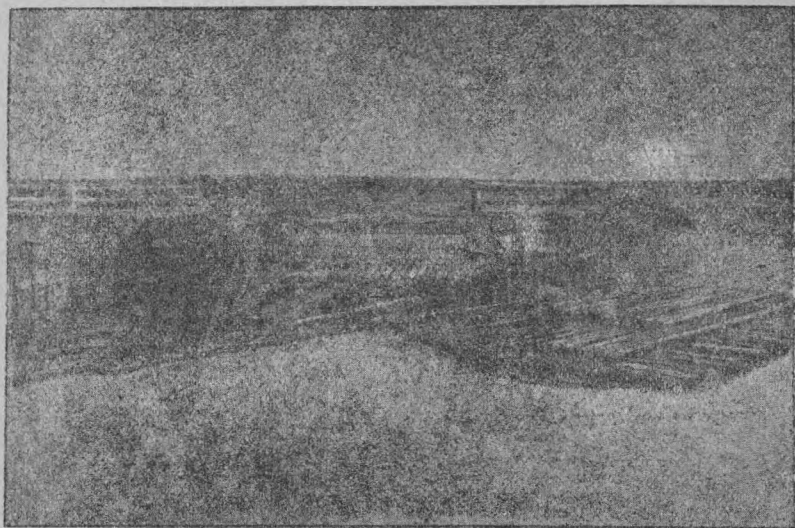
12 № таблітса.

Судна жімјас	кузта м.	паста м.	Пыдна пук- оөм м.	Груз лөптөм
Бөрлөны	19—60	2—21	0,53—1,78	8—740
Баржајас	15—106	1—15	0,36—3,20	16—2,300
Коломенкајас	25—43	5—9	1—33	245-өз
Баркајас	11—96	3—19	0,53—3,60	16—980
Веланајас	32—85	2—19	1,42—2,84	410—5,900
Шыжјас	6—45	1—11	0,27—1,78	8—490-өз
досчәннїкјас	16—25	2—91	0,18—1,78	8—16
Кајукјас	11—47	4—11	0,71—1,78	25—410
Шкунајас	21—73	6—11	0,89—2,84	68—490
Унжақјас	36—43	8—9	10,16—1,42	278—330
Марліннїјас	32—43	2—6	1,07—1,42	245—330

Торјон-нын ошкана Албертлөн, Јарагинлөн да Ларсенлөн пур-
јасан ногјас.

А. К. Албертногөн чептјасөн пурјасом.

Албертлөн пурјасомыс ташом нога: жуждыдинјасын, запанјас до-
рын, вочооны станокјас (некымын свајамс нөјтөма), свајас костас
колс корридор, кытчо меститчо пур паста ыжда рама. Морскөй
сплотка дырји рамаыс вочоо 15 м. паста. Рамаыс домкратјасөн ре-
гулирујтчо, кодјасос колана пыднаоң, вөјтөма; медем пурјасомсө
кокиодны, вочооны вертикала отводнөй стојкајас. Рама ыло пук-
тыссооны обноснөй, а сы попөрөгнөг чептјас бердө крепитчооны ме-
талическөй прошивочнөй тросјас. 1-ја радсө накатывајтөм бөрын до-

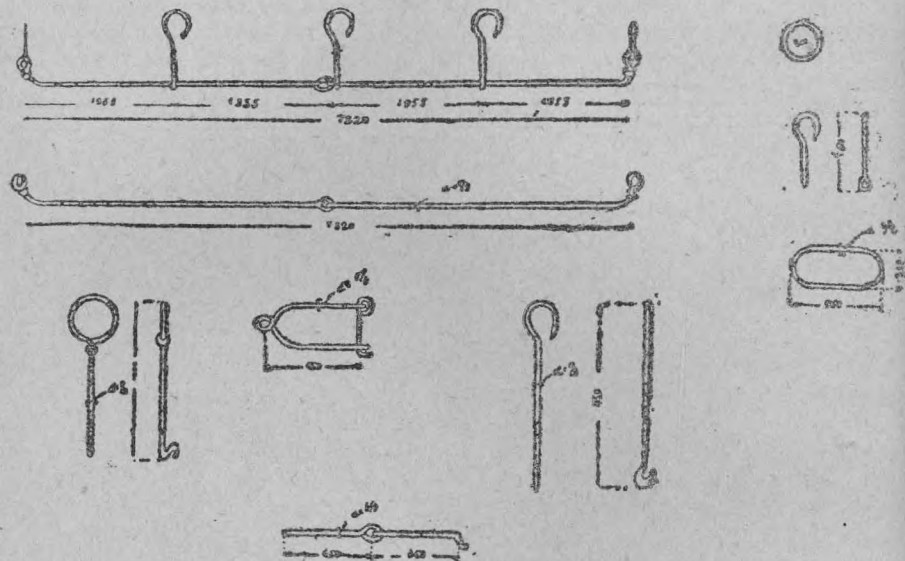
Алберт ногөн пурасом

мократјасөн рамаыс лсзоо; 1-ја рад вомөн пуктыссооны кык поң,
подшивочнөй тросјасыс зелөдчөны, сесса мөд рад накатывајтчө, ле-
зигас бара поңјас пуктыссооны да с. в. Вао вөјөмыс (осадка) 1-1,2
метр. Кор лоас течөма медвылысса радыс, прошивочнөй тросјас да
талјас отсөгөн чептјасыс зелөдчөны, чептнөй серпасјасөн, кытчо
пуктыссооны пур паста оерте $\frac{2}{3}$ јукөн куэта керјас, вочоо попө-
рөгнөгса крепитөм. Ташом пурјасанног дырји нөрјасыс оз-ним ковны

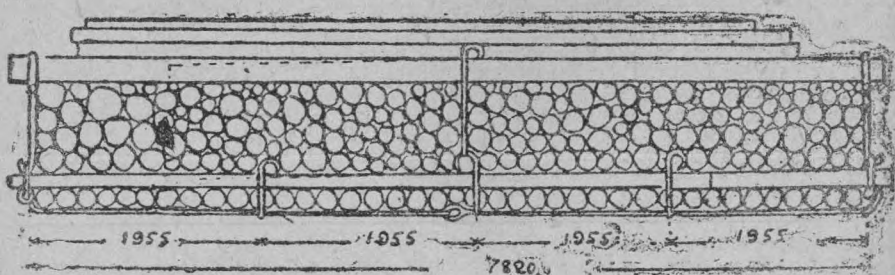
ужалан выијорыд ешажык колао, одадоо пурјоан ужоо, пурјыд оз-
нын жугав (зев јон лоо) да мукөдног јона бур.

А. М. Јарыгін сiстема сертi пурјасом

Тащом пурјасан сiстема дырјi нөртө вежоны металлическој
тросјасом. Онi нөрјыд јона донатор: вөрлөзөмтө воыо-воо ыкдөдө-

18-өд серпас

19-өд серпас

ны, а поскi пу лыдыс чiнө, сы вөсна нөрјыдла лоо вөрад пырны
пыр пыдөзжык да пыдөзжык. Унаыо адывлан заптөм нөр чукө-
рыс 15-20 арөса пурјас,—тајөтор петкөдлө, мыј колана том пу быр

ны кутіс, сегоа-од быд во бырөдчө уна сурс тем пу.

Пурјасанногыс ташом: кылөдән вөр уәтү нуөдчө пур паҗта куҗа пыдөсса көрт прут, кызтанас $1/2$ дујма, шөрас ем колчаа гөрөд мыј вөсна прутсө поҗо шөрі кусынты. Пыдөса көрт прут пом-сас ем петлајас, петлајасас крепітчөны 20 см. паҗта колча, колча-јасас поҗо садітны крукјас. Керјас пом улө 2 көрт прутсө сујөмөн да колчасө шлега шөрөҗ сујөмөн, керјасыс топыда јітчөны, а прут-јассө шөртныс лептыштөм могыс крукјас пуктыоооны, најө шлега-јасө-жө крукаоооны.

С.-З. рајонса кылөдчан управ. наҗалнык вөлі нуөдөма пурјасан ужсө арталом,—пурјалөмасө 4 пада 6,6 м. куҗта да 10-18 см. кыз-та балансөвөј долготјөны. Медвоҗаа радыс (пыдөсыс) вөлі 34 кер-јыс, мөд радыс—36 керјыс, 3-д радыс 268 кер (некымын рад) да 4-өд радыс 60 керја накат. Пурјас став керјыс 418, лібө 50,5 кубм (плотнөј масса). Пурјасөм вылө ковміс 13 час (18—19 сер-пасјас).

Ташөм пурсө пурјалігөн тамда көрт чаат:

Көрт сорт
гөгрөс $1/2$ "

Пыдөсса көрт прут 2 . . . 1

Пыдөсса прутјаслы колчајас . 4

Пыдөсса прутјаслы крукјас . 6

Шөрпөлөс крукјас 2

Пөлөсса крукјас колчакоф
петлајаса 4

С. формаа скөбајас 2

Вылысса счалочнөј скөбајас
(көстылјас) 4 $5/8$

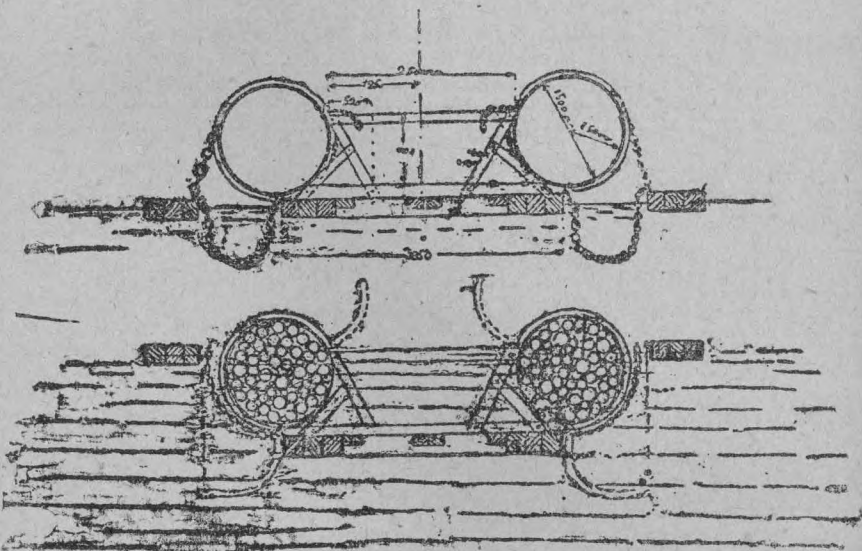
Счалкајас—быдсчалка 2 торја 2 $5/8$

Став көртыс ковмө
50 кгр., а заготовка
вылө—3 ч. 35 м.

Јарагінскөј пурјасанноглөн бурауныс сені, мыј кадыс, средство дај уҗалыс вынјөрыс вичмө і өтыжда өбјөм дырјі пурјыс мөстітө унҗык вөр, оз ков нөр.

Ларсен ногөн пурјасөм. Талөн пурјасан ногыс ташөмі: асылыс станокөн керјасыс пучокјасө көртаоооны. Станокыс состоітө таб-пурјыс (сы вылын крепіталөма көрт колчајас) да 3 кер паҗта 2 қоланык пурјыс, медем најө вөліны пыр станок бердас. Колча-

јасыс вөчөөны 3 торјыс: өтi торјыс оз вөр, мукөдыс вөрöны, на-
јөс шарһирөн јiтöма вөртöм торјыскөд да калiч-томанөн поңмöда-
мөдныскөд јiтны. Пурјасöны таңи: ужалыөјас сувтöны пур площадь-
ка ыло кoлчaјас дорö да багырјасөн кыскалоны керјасө кыкнан
кoлчaјасас öтпырjө, медым станокыс рөвнөјжыка ваас пукоiс. Гру-
өйтчöм бöрын керјасыс чөптөн көртасөоны, сөсө калiч-томаныс
воосö. Öтi помыс увлаң летчö, а мөдыс вывлаң кaјö. Көртавлöм

Ларсенлөн пурјасан станок.

13-öд № табытса.

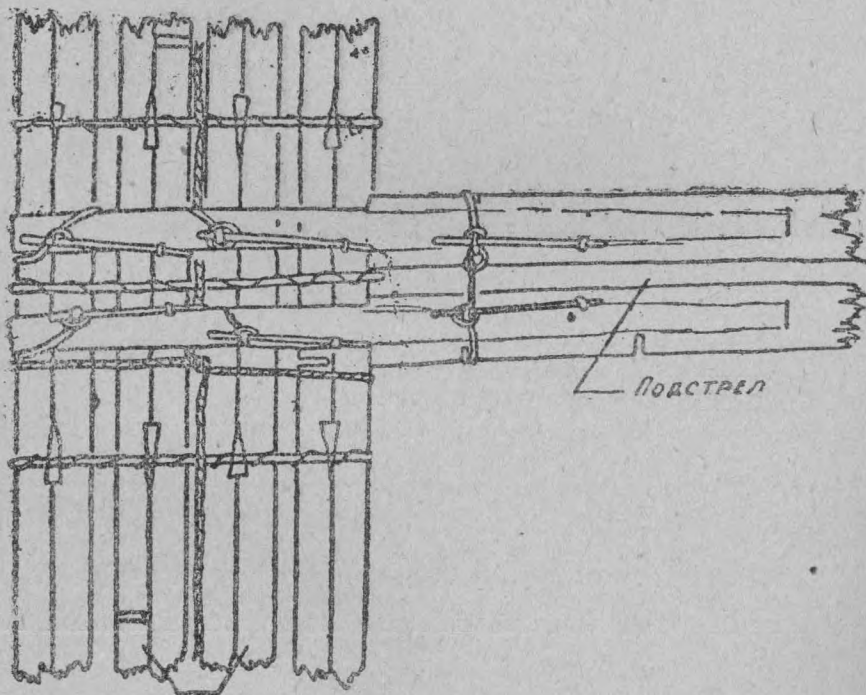
Осадка	Кольчaјаслөн ыжда	Пучокјаслөн објомыс		
		к у ч т а		
		4,5	6,5	9,0
0,1	1,0	2,8	4,1	5,7
1,0	1,5	6,4	9,3	12,8
1,4	2,0	11,4	16,5	22,7
1,8	2,7	20,8	80,0	41,5

кучајасыс іткыштчыны станок берды. Кортавлынысө чепјасөн да тросјасөн—абу јона сөкыд уж. Чепт помјассө колө аслыс томанјасөн крепітавны, а тросјассө—петлаөн. Став пучокыс өткызта. Колча гыроаыс быдсамаыс овлө, пыдна вөјөмыс завісітө, а пыдна вөјөмыс быдјуын аслыс жужда: (13 № табыца).

Тадөм пурјасөмыс јона економіөј.

Х. ЗАПАЊЈАС

Ва вылө лөзөм молсө сувтөдны лөсөдөны „запањјас“. Зап ањ асыс вөчөоны ју кывтчөс ногыс, сіз-жө і пөпөрөг ју вомөныс. Ас, јаныс ром да коланаун сертыс најө оваывлөны сөщөмөс: 1. кедр

Запан. Подстрел јітөма главнөј бонтыскөд

кежлө лөсөдлөм запањјас—керјас разөдөмыс да туј вылын лөбө ју вомјасын молсө сувтөдлөм вылө; 2. көрениөј запањјас, кодјас вөчөоны пурјасанијасө, медбөрја пунктјасө, кытчө сувтөдчысө кылөдан став вөрыс.

Пыртанијас тупјалом Вага ју вылын

Запаньслөн јонлуныс да конструктсияыс лөөдчыөө ју паота серти; визывныр серти, туом-чином серти да сіз-жө і кылөдан вөр сорвмент да лыд серти.

Медкоккні ногөм вөчөм запаң—көшөл, өтү керјөн помью-помо шлакујтөмөн, лібө бонт 4-6 ортча керјасыс. Ташөм запаңјасыс не сешөмжык коланаинјасын крепитчыөөны шпонјасөн, а ыжыджык запаңјасын, кытчө јона уна сөлө вөрыс, запаң бонтјас крепитчыөөны понөл клачјас јылө. Сізөн кузласыс да крепыджык лоө запаңыс. Полојјасө да кытчөсурө вөрсө пыртөмыс тупјалөны заплавенјасөн —пыртанијасас нөјтөны свајјас, жужданас ва бостлытөм выјө да сіјө свајјас рамкаөн јөртөны керјас. Сіјө керјасыс пыр лоөны ва вежөсас: ва тујигөн цөц кыптөны, чинигөн—летчөны дај. Сваја кост керјасө унжыкысө лөсөдлөны өтіаөн, мөда-мөд помјасыскөд јітөны чептөн, скөбаөн, лібө шпонјасөн.

Ыжыджык запаңјасын, көні запаңас керјасыс торја-мын уна сөлөны, сені запаңыыв бунтјасө куталөны пөпөрөг ногыс лөсөдлөм керјасөн, лібө кымынкө өтпомса керјасыс вөчөм подстрелјасөн (визөд 21-өд серпас).

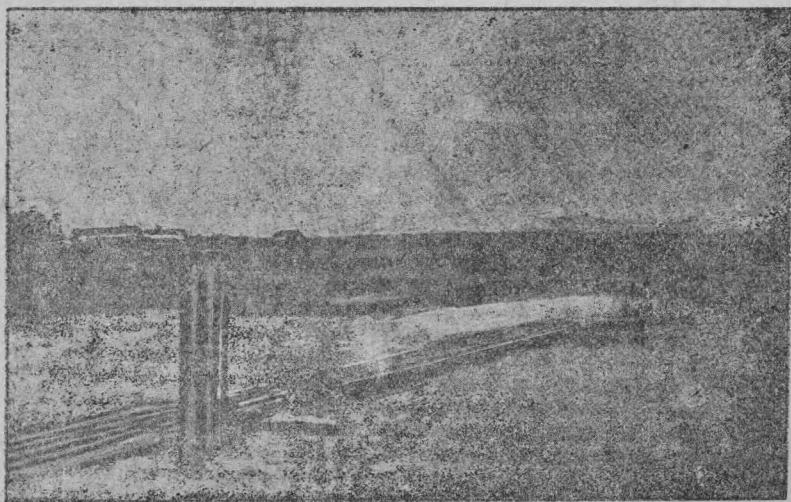
Мукөд пөлөс заграждєннөјас лөбкы: городкјјас, кобылинајас, решөткајас да с. в.

Увтас да көжөөнжасті ыжыд ваыс уналаті вескыдавлө да вөчалө пыртанінјас. Најөс тупјалөм могыс ғырыс јујас вылын вөчалөны сваја сурјаяс да сурјаясас јөртөны заплавнікјас, лібө керјассө ва-нырас вескөдан отводнікјас (22-23 серпас).

Запанас быд торја частјас вөчсөны аслыс ногөн да шусөны аслыс нымјасөн (24 № серпас). Берегас лүкөдөм вылыс помыс шу-гө запан „јурөн“. Јурсө снаст јылыс крепитөны берегө „запан гу-јасө“. Запан гујасыс кодјысөны запан ногыс 1-2 метр жужда ка-навајасөн. Сіјөс нөшта пөпөрөг ногыс 3-4 латі кымын креставлөны да сетчө лөдөны 28-31 см. кызта керјас. Ғырысжык запанјасын сіјө пөпөрөг нога гу костјассө вөчалөны 6-8 метра кост выјө, мед оз вермы кырсдлы мусө. Запан гу керјасас куталөны запан вомөныс вужөдөм снастјассө-Сіјө снастыс кыңзі запаныв вонтјасыс шла-куйтчысөны торја кокныджык снастјасөн да сіјө шлак улас сурөдө-ны шөщ запан вомөн вужөдөм главнөј снастјассө.

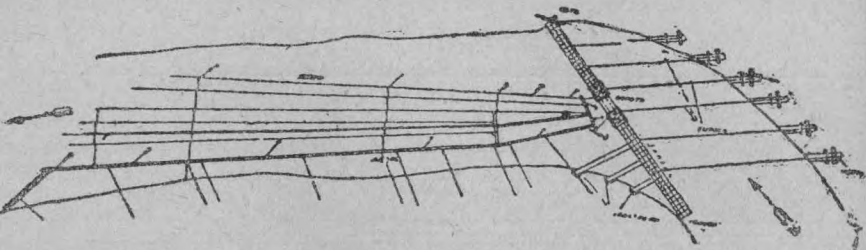
Запанјассө сіз-жө крепитөны берег пөлөнса пужасө, јонжык мыр-јасө да тувјас (свајаяс) јылө.

Шведскөј способ. Сруб, куътанас 3-4 м., пастанас 2,5-3 м. да жужданас 2 метрөз. Сруб піјас сувтөдөысөны нол керја сурјаяс, крепитчысөны срубас пөпөрөгга тасјасөн. Сурјаясас рамка-јасыс лөсөдөны запансө. Ва тујігөн запаныс вермө прөстпырыс-шөщ кыптыны, чінігөн—летчыны. Крепитчысөны сізі-жө да шөщ ва пыдөсас ізјас јылө.

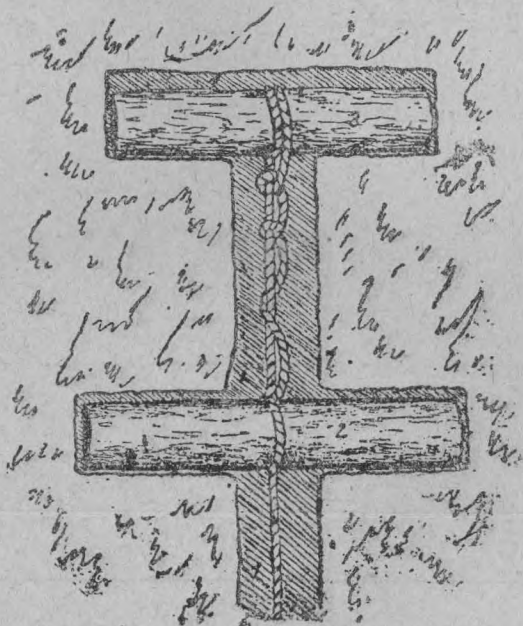
Пыртанінјасө заплавнікјас

Запансö кузмöс ногыс крепитöм кынзи крепитöны шöщ пöпөрöг ногыс подстрелјасөн, кодјас мыжöны запансö увладорсаңыс, вывладорсаңыс куталöны выносјасөн.

Запанлöв пöперег ногыс пурјасан көшелјасөн

Подстрелјасыслөн улыс помыс крепитчысöоны свајас пыпкöмедым ва тујјасөн ез мынны понјасыс мыжöдөсөс. Вылыс помја

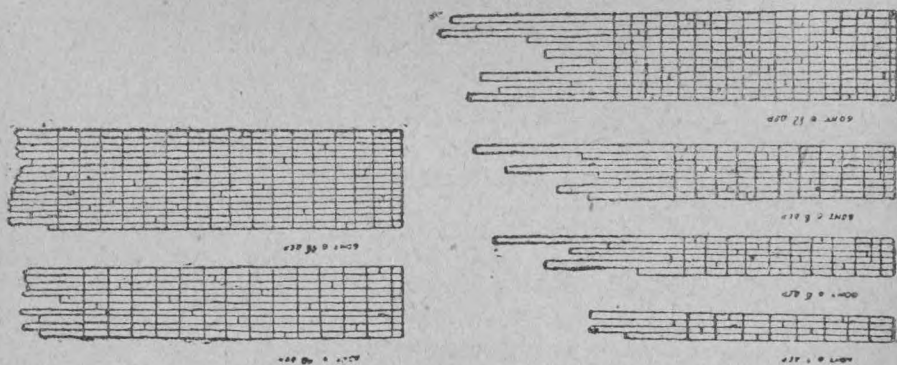
Запан гу. 1 — гезлы лөсөдöм канава 2 — первојја поперечина кер, 3 — мөд кер, 4 — гез.

сыс крепитчысöоны запанас (өтпомсалöны запаныв бонтјасас), јітöны подстрелса да запан вылас кык керјөн.

Запаныв бонтјасыс клачавооны 12-16 орта керјасыс. Керјасо кор емжык, бөрјыны коз вөр, сіз-жө вөчөны пожом вөрыс. Запан керјасыслон кузтаыс 6,5 м. да кызтаыс 15-22 см.-өз јыв вундас-јасодыс. Бөжладорпомас запан керјасо бөрјоны кызжыкјасо. Запан вөчөгөн медјона коло вјөддыны сы выло, медым запан кузалаыс вөлі откод (равномернө) крепостыс.

Медоа ответственној моментон лоо—коренној запаныслы запан местасо бөрјөм. Местасо бөрјоны кожаланинјасо (пожо-ко ферт да ем-ко сецөм местаыс). Кымын круто кожалө, сымын бур. Секи керјасыс јонжыка жмитчасны, соласны берегас да кожиджыка солдас запаныс.

Запансо керјаснас жмитан выныс, ва визывнырыс-да, определ-ј-тоны запаныслыс паотасо. Сјө опытјас серви быд ју вылын асылыс ногөн і вөчөоны запанјасыс.

26 серпас

Запаныв бонтјасо клачавлігөн керјасо лөсөдлөны оз өткуз-таөн быд бонтө, а бонтыс-бонтө помјасо вөжөн јуөдлөмөн. Сө-мын мед быд кер сурө-жө вөлі шывіна да клачјас улас. Клачавлі-гас коло вјөддыны, мед быд воча лүкөдөм керјас јылыс і дінјасыс вөліны өткызтаөс.

Запаныв бонтјасо клачитөм бөрын најөс шлакујтоны нөшта пенкөвөј лөбө тсінкөвөј снастјасөн. Шлакујтоны уна ногөн прөстөј гөрөдөн: бонт пөлөныс нүжөдөны снаст да сјөс пеклаөн куталөны бонтјас гөгөрыс.

Ју пөлөн вөчөм запанјас. Пөлөн мунан запанјасо вө-чөны ју пөлөныс да ју шөрти, ватујсө колөны вөссөн. Тајсө коло лөсөддыны, кор кер кылөдан јуөдыс өтмөщ вөтлөны паракөдјас, кор

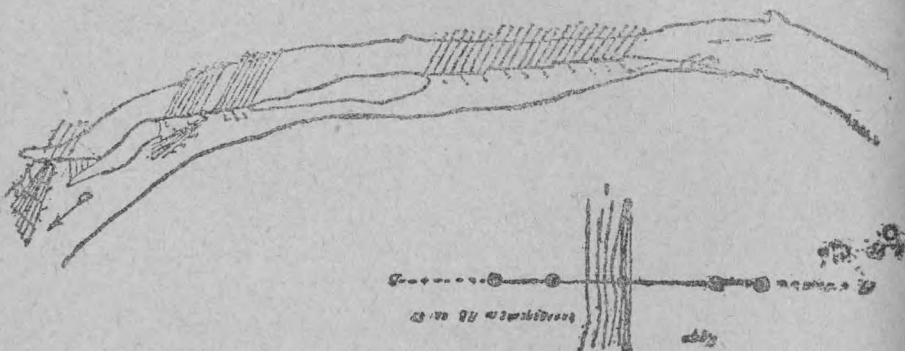

27 Серпас

28 серпас

парокод ветлан тујсö оз поз тупыны. Тащом запаңјасас сиз-жө пурјалöны, сортирутчöны. Тащом запаңјас-жө вöчöны, кытöнi кер-јасыс лептасоöны берегö. Унаö вöрыс лоас сiжө запаңас, сы сертi i вöчöны сылыс ыждасö, објомсö. Ыждаыс содас сылөн, дерт, сöмын ју кузмöс ногыс, а пастанас јуысылыс бостöны $\frac{1}{4}$ — $\frac{2}{4}$ пастасö. Пöлөн мунаң запаңјассö вöчiгөн колö возыв артыщтың јуыс-лыс чiнöм-содомсö, жуждасö да вiзывнырсö, берегысылыс грунтсö да сы сертi i запаңыс-лы вöчны крепостсö. Тајö запаңыс ужалö чепт мов быд местатi öткод нагузкайөн.

29 Јупöлөнса запаңлөн схема

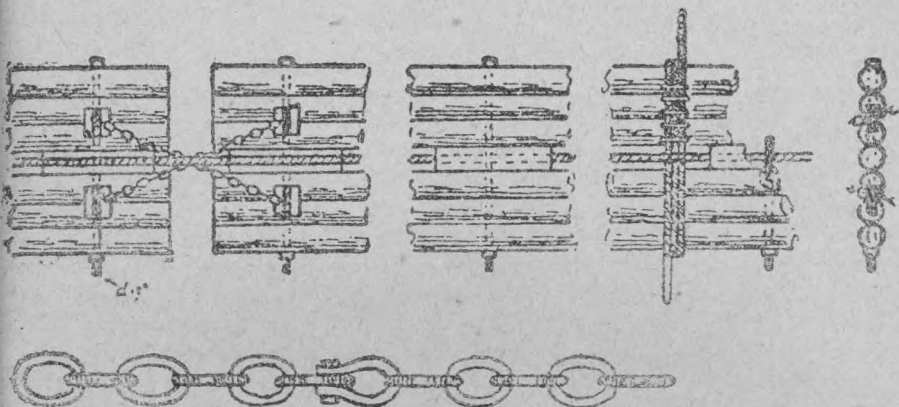
Тајö запаңыс-лөн конструкцијасыс кинöмöм оз торјав ју пöпöрöг ног лöбöдöм запаңјасыс. Сöмын тајö запаңыс-лөн бонтјасыс оз сөщом крепыда вöчөны. Бонтјасыс вöчөны 2-6 кер паста понөл нörја клаач улö лiбö болтовöј бонтјасөн металiческой крепјасөн.

Запаң јурсö крепiтöны цiнкöвöј тросјасөн, пекковöј снаотјасөн, лiбö чептөн (29 серп.).

Бөрјавыс запаңјас крепiтавын кутисны лöбöдавны болтовöј бонјас.

Псковын Великöј ју вылын запаңса бонјасыс-лөн конструкцијасыс сөщомi: торја бонјасыс-лөн кузтаыс 8,5—11 м. Быд торја бон вöч-öб 18—22 м. кызта ортча 6 керјасю, кодјасöс мöдa-мöд бердас

крепитёны дујм кызта көрт болтјасон, 8,5 м. кузта бонјасыс крепітьыоонь болтјаснас кујмалаті, а 11 м. кузта бонјасыс—ноллаті.

30 Велікөј јувывса запан бонјас

Болтјасыс отар помодыс вичітьыооны гажіјасон, а модарыс—шлактьыоо керјасыс бердө. Бонјас шөрвыјјас быд болталы отвестө пуктыоо владышјас, кузтанас 1 метр да кыщола кызтанас 18 см. Бонјасыс мода-модмыскөд јітчөны 1-1¹/₈ дујма чептјас јылө. Колчајасыслон кузтаыс ортсыла боксаныс 14 см., пастаыс 9 см. Чептјасыс кутчыоооны дорјасас быд кык кер мыоті шупыштөм тувјө болтјасас вежөн нуомон (визөд 30-д серпас).

Мод чептыс сіз-жө вежөн нуодчыооо первојја чептыслаы. Чепт помјасыс болтјасас крепітьыоооны торја јіганјасон. Бонјасыслон вылыс бокыс дорсаныс 0,4 м. выјті скөбајас улө крепітьыооо пріжімнөј пластінкајасон, кузтаыс 1 м. да кыщ кызтанас 10 см. Торја бонјасыслон костјасыс 30-40 см. (30 серпас.).

Запан лөсөдөм. Запан вөчөмыс: јурладор да бөжладор запан гујасоаныс нужөдчыооо 3-5 дујма кызта пенкөвөј снаот—„улысбокса лежен“—да зелөдчыооо воротон. Запанывыв плітајасыс лібө бонјасыс јурладорсаныс кык снаотон—өтыс отар берегас, а модыс—модар берегас кутчыооо—кылөдчыооо запан вомон нужөдөм снаотөзис—„лежнаөзис“. Сіјө бонјас вывтыыс нужөдчыооо кык пөлөс сіра снаот—„вылысбонса лежен. Быд кык кермыоті кык керјө шыркөсавысө кујм дујма снаотон бонјасыс, поворінаыс да улыс бонса снаотыс, сөсөа кык гөгөрпөв бергөдчыооо тувјөн. Сізөн леженјасыс топадоны бонјас бердас топыдөз. Тувјасыс көртвамысөоны лөгөстјасон лежен бердас. Запансө буржыка крепітөм

могыс улыс бокас ләсәддәны мөд пөвса ләжна. Ләженјасысам от-
сәг ыла ләсәддәны выноса—снаотјас, отар помнас куталәны бон-
најасә, а мөдарсә домавләны кытыдладор берегас. Улыссаныс
мышәд ыла ләсәддәны подстрелјас.

Керјас сортирујтөм да сортирујтчанінјас. Кыләд-
чөм помасан пунктјасас да пурјасан көреннөј запанјасын керјасә
сортирујтөны, медым сәс позис-нин мөддәны көрттујөн, суднајасөн,
ләбә обработка ыла. Сортирујтөны размер (кызта да кузта) серти-
ыс, пөрөда да сортимент сертыс. Сортирујтчан дворјасылән за-
гранічјасын емөс зев сложнөј приспособленнөјјас, медым кыләдан
вөрсә ләжны торја воротајас пыр көшөлјасә да көшөлјасас пур-
јавны, ләбә лептыны берөгө. Мјан кыләдчан практикаын сортирујт-
чан воротајасә вөчөны сизі: пөпөрөг ног ләсәддәм керјас ләбә шы-
винајас ыла неыжыд костјасөн. Пурјалөм керјас ылас лептөны
мөд вөвоа керјас да ылыссә мөстөтөны. Сизөн артмө сортирујтчан-
ін—ворота вомјас. Воротајас помас ләсәддәны көшөлјас, кытчө ку-
тас ләтчыны да чукөртчыны ворота пыр сортирујтөм керјасыс. Ме-
дым сортирујтчысјасы ләсәдджык вәлі сулавнысә да вәләддынысә
—ворота вывсә посјөны плакајасөн.

Пример ыла бостам Луга ју ылаын Кангінсепп карсан 6 ки.
ылаынжык тонномернөј вөр сортирујтөм. Сортирујтчанінә ләбә ләсә-
дәма запан бөжладор помас тащөм ногөн: запан бөжас 4-6 бонна
ыла ләпталәмәсә керјас да сизіөн вөјтөмәсә ортча кујим бонна.
Артмө 10 метр паота ворота. Сизө ворота пырыс мунө став вөрыс
да сортирујтчысә торја сортиментјас ыла. Улынжык сортирујтөмыс
нөшта-на сортирујтчысә размер сертыс.

Сортирујтчанінас ужаліс 39 морта артел. Ужалісны әдәлнөја
3—5 урөн быд пу сортимент серти. Торја ужјас вөчөм могыс
артелыс јуксывліс 4 группа ыла. Первојја группаас 8 морт глав-
нөј воротаас вөрсә ләјисны да сы пыр сортирујтисны. Мөд группа-
ыс—5 мортыс—јөткалісны сортирујтөм вөрсә пурјасанінөзыс, 40 м.
выјө. 3-д группа—17 мортыс—ужалісны пурјасөмын да 4 группа
—9 мортыс—петкөдлісны пурјалөм вөрсә 5 кілометр сәјө выгру-
зитанінөзыс (пурјалөны, дерт, сәщөма, мед сөмын өшјө вәлі 5 кі-
лометрсә нуны). Ыләсас арталөм серти тајө 39 морта артелыс быд
воө сортирујтө, пурјалө да кыләдө 5 кілометра выјө 8000 вөр 8
часа ужаланунөн. Сортировкаыс муніс тащөм сортиментјас ыла:
подтоварник, пропс, кер, піпу да кыз кражјас. Подтоварникыс нөш-
та сортирујтчысә породајас серти: коз, пожөм, кузтајас сертыс—
4-6-8 м., діаметр сертыс 1,5—8 дүймоан да 4—8 дүймөз. Прө-
цент лыдөн сортирујтөм вөрыс быд сортјас ыла усө: подтоварник,
пропс 98,5 прөч., керјас 1,0 прөч., піпу да коз 0,5 прөч. (бостө-
ма шөрнормајас).

XI. КЫЛӨДӨМ ВӨРСӨ ВАЗЫЛЫГ ВЫГРУЖАЙТОМ

Выгружайтчан уж вөчөысөө морт вынөн да вөлөн, ужнас вевжа-
лөмыс јона төдчө выгружайтан вөр сертыс (пес, кер) да ужалан-
ног сертыс (тачкаөн новлөмөн, вөлөкөд кыскалөмөн, туплөдлөмөн)
берег сертыс, кытчө лептавысөө вөрыс (крутө, кыакмос) да леп-
талан ылна сертыс (васаныс да берөгса бунтјасөзыс). Песјас тач-
каөн выгружайтјөн тачкаас 0,20 кбм јурө колө өтө морт, а нов-
лынысө—10 прөч., лөбө мөд-ногөн-кө, быд 10 метра выјө кубо-
метра вөр нуны колө 2 морт. Керјасө кыскалөгөн ужалысјасыс ко-
лөны 1 морт быд 0,04 кубометра вөр јурө. Вөлөн кыскалөгөн—5
морт өтө да 2 вөв динө да 6 морт—3-4 вөв динө. На пыс кы-
кыс—керјасө лөсөдлөны бунтјасас, кыкөн лепталөны васыс да
крукавлөны кыскынысө, мукөдыс вөвјас дорас.

Вөлөн песјас лепталөгөн пыржык ужалөны кујм морт: өтө морт
лепталө васыс да чукөрөн көртавлө кыскынысө, мөд—вөвсө вөт-
лыс, којмөд—кыскалөм пессө течө чјпасјасө. Вспомогательнөј уж-
јасыс ештөдчысөө наөн-жө. Крутөжык берөгјасын кыскалөмсө кок-
нөдөм могыс лөсөдлөны шлегајас да сы вывтө і кысө пес тыра
грузыс.

Круг кыркөшјасө лөсөдчөны стапелјас. Стапелјасыс сешөмі:
клеткаөн лептөны ва вежааныс да кырјывыскөд рөвнаөз. Ста-
пел вылас лөсөдлөны кык ут, шлегајас да налыс помјасө көрта-
лөны логовтјас, кодјасөн вылыс стапел вылөзыс лепталөны кер-
јасө. Лептөм мыстыс керсө вескөдөны, кодарө колө сјјөс тупылт-
нысө да сувтөдлытөг-жө тупылтөны, лөбө кыскөны вөзө.

Механізірујтөм выгрузка

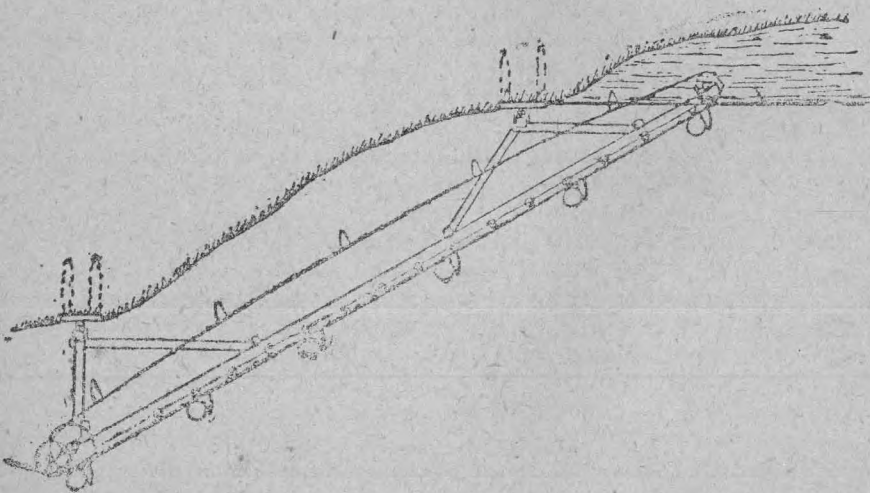
Кылөдчан уж ештө став кылөдөм вөрсө ва вывөыс берөгас леп-
талөмөн. Тажө ужсө кокнөдчөм могыс лөсөдлөма ташөм пріспособ-
леньнөјас: 1) елеваторјас, кузмөс ногыс лөбө пөпөрөг ногыс; 2) ме-
ханіческөј лебедкјас өтө лөбө кык ортча троссөн.

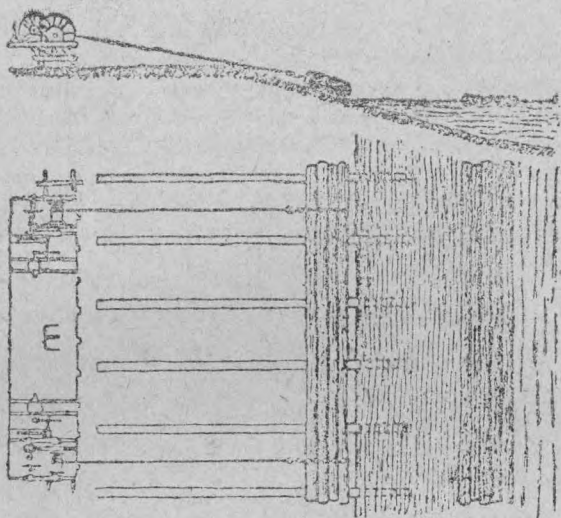
По перечнөј елеватор пыс мефса төдчанаыс Боліндор
системаа елеватор. Сјјө вөчөысөө треуголнөј (кујм пелөса) копр-
асыс (треуголнөј рамаа свајас нөјтан копр. модаа). Рамајас костө
вылыс крепіталөм металіческөј пөкјас (подшпныкјас) вывтө кысө
өтномса чеп. Чептас уналаө крепітөма керјасө кутавны крукјас.
Ташөм елеваторыс бергалө берөг пөлөныс рельсы вывтө, лөбө кре-
пөтчысөө пуыс вөчөм понтонө, коді вештавысөө јуөдыс колөм
сертө да крепөтчысөө канатјасөн јакөрјас јылө. Елеваторыс ужалө
сјјө: кујм лөбө пөл морт елеватор дорас матысталөны пурјасө да
керјасө лөсөдлөны елеватор чеп вылас. Чепјасывса крукјасыс
5. Вөркылөдан ногјас.

крукыштасны керјассо да кыподасны ыло. Вылынжык мод пара крукон (модар боксаыс) крукыштчасны да летчоны кык каната утјас ыло, кодјас вывті керјасыс туроны муас, лібө бунтјасө. Бунтјас дорас морт 4 лібө 6 туплөдлөны да лөсөдлөны местаөзыс. Ташом елеваторыс бергөдлысө электромоторон лібө 12 вөв сїла мында двїгателөн. Приводнөј шківыслөн шөр ылөсса бергалан өдыс 225 оборот минутон, 18 см. секундон. Елеваторыслөн производітелностыс—150-200 керјөз час. Шөр ылысса весыс—25120 кг.

Местаыс местаө вештавтөм елеватор лөсөдчысө кор өті местаас јона уна лепталан керјыс да лептавысө колө јона ыло, жуңыд кырјанө. Сїјөс лөсөдөмыслөн медеа төдчанаторјасыс: ортча чепјасыслөн костыс 5,0 м., поңо грузітны дін керјас і јыв керјас. Керјассө лепталан судтаыс 8,2 м., а чептыслөн отарас бергөдчан куңтаыс 14 м. Чептас крукјасыслөн костыс—3,2 м. Чептыс сьд 1 секундын 0,25 м. выјө бергөдчїгөн поңо выгрузітны—лептавы 280 керјөз часөн.

Механіческөј лебедкајас лөсөдалөны сөщөм местајасө кытчө јона уна чукөрмө берөгө лепталан вөрыс. Сїјөн зев бура, поңо туплөдлыны дінкерјас, јывкерјас, кражјас да выјөзтө—пес. Лебедкајассө вөчөмыс ртмө кокнїджыка елеваторјассө вөчөм дорыс. Лебедкајассө лөсөдөны сөщөм местајасө, көні лебедкасаыс керјыс лөсөдлысө-нїнө бунтјасөз. Сїјөн чїнө керјассө туплөдлан

32 Керјас былѡдлѡны кык механическој лебедкајасѡн

мшиној ужыс, сѣ-жѡ і бунтјас дорѡзыс керјасѡ туплѡдлан релсѡ-вѡј туыс, а сѣзкѡ чинтѡ кушѡм сурѡ рѡскѡдјасѡ. Тѡрја-нин бур резултатјас воѡ механическој лебедкајасѡ елеваторјасыскѡд ѡт-понеѡн лѡсѡдѡмѡн.

Лебедкасѡ трос кезыѡ бергѡдлѡм лѡсѡдчысѡ сѣз: тельжка былѡ лѡсѡдчысѡ электромотора кык лебедка, кодѣ вер-мѡ вѡтаыны релсјас куѡа бунтјас пѡлѡныс, а сы могыс сетчѡ лѡ-сѡдѡма коленчатѡј вугја кык механизм. Керјасыс крукавысѡны чептѡн лѡбѡ тросѡн ѡтпырјѡн бурауна да кыпѡдчысѡны берегас кер-утјас куѡаыс. Местаѡзыс кыскѡм (лептѡм) бѡрын керјасыс лѡсѡд-лысѡны бунтјасѡ, лѡбѡ новалысѡны бѡкѡ. А тросѡ кѣ помыс кыс-кѡны бѡр вадѡрдѡрас да крукалѡны был партѣја керјас.

Ѳтѣ ѡрѡинарној лебедкаыс вермѡ туплѡдлыны 180 км. ча-сѡн 70-80 метра ылнаѡз, тросыс вермѡ шѡр ылѡсас бергѡдчыны был секундын 1 метр. Места вывѡаныс да бунтјасѡзыс керјасѡ туп-пылатѣгѡн муѡ 2 минут, тросјасѡ керјасѡ крукавы да тросѡ мѡ-дарѡ кушнас кыскыны—8 минут. Став ѡператѣяыс бѡстѡ 10 минут.

Транспѡртѣр. Песјас выгручѣтѣгѡм кѣпом ужсѡ вежѡны тран-спортѣрјасѡн, кодјасѡ лѡсѡдлѡны тащѡм колѣјас кезлѡ:

1. Кылѡдѡм пес вѡр выгручѣтны, лептыны, вагонјасѡ гручѣтны да чѣпасјасѡ новалыны.

2. Ѳрјѡдлытѡм пес кражјасѡ васыс да пѣлитанинѡзыс лептыны, пѣлитанинаыс да чѣпасјасѡзыс новалыны.

Мунап пурјас вылын путевој журнал кутö сещöм цел—пасјавны кывтиг моз торја тöдчана местајас, гiдротехнической сооруженъöјас да мукöдтор. Муртавын кадсö да пурјаслые мунап öдсö сещöм местајасöдыс, гiжны кылöдчöм жывеыс да вöчöм ужјас жывеыс. Сымы кыңзi журналас бостчысö торја урочишщöјаслые схемајас, кöнјасын-кö емöс чesкыдiнјас (препјатствiюјас)—пурјөн петны лiбö моллөн кылöдöмлы—пасјавны кушöм меропрiятыöјас колö вöчны сiю препјатствiюјасö бырöдöм могыс (коджны, отвöднајас вöчавны, заломјас да с. в.).

Торја выжыд значеннö путевој журналлөн моллөн кылöдчöм дырјi, кодi петö-нын мöд öчередын, выис усыштöм бöрын сылы препјатствiюјасыс унжык сурлöны-да. Наблудайтöмыс мунö пором нырас i бöжас. Став препјатствiюјасыс куза чукöртöны зев уна колана материалјас да сiюн вермöны бура проследитны став ужсö, вiдчыны паныдаслан препјатствiюјасас лiшнöй jöзöс ужöдöмыс, лiшнöй рöскодјас вiзöмыс. Быд препјатствiюын вермöны возыв артыштны препјатствiюсö бырöдан меропрiятыöјас жылыс да вожö вылö вiдчыны намыс. Колö щöщ бура вiзöдлыны кылöдчан јуас војдöржык вöчöм мелiоратсiја-јас вылö: кылöдмјас, вескыдалöмјас, кылöдчан каналјас, регулiровочнöй прiспособленъöјас вылö да кушöма најö тöдчöны кылöдчигас, мыжкö ем абу намыс пöлзавыс. Лун заводчигас да помасигас iтöгалöны кылöдчан ужјасö, пасјысö, ылöж-ö лöи лунтырнас мунöмыс, кушöм учасокјасöд да кушöм местајастi

Öтi местаын кылöдчан ужсö наблудайтитöн колö јуыслые бостны кујимлатi торја мастајас: шöрвыјсö (мөд главнöјiнсö), вылыс помсö да улыс помсö. Наблудайтöм вылö бостöм ыласö мерајтны метра лыдөн.

Сы бöртi лöсöдчысö журнал тащöм формаөн:

(формасö вiзöд 70-д. лiстбök)

Тайö журналыс позас адзыны: кыңзi мунöма кылöдчан ужыс ставнас кылöдчиг кешлö лöсöдлöм хронометраж сертi, уна-ö кадсö бостöма (точностьсö петкöдлыны кутас секундјасөн). Петкöдлас выислыс сеченнöсö (пастасö, жуждасö), вiзывныр öдсö—сiюн позö артавын вöр кывтöмыслые шöрылысса öдсö, главнöй наблудайтан-iнтiыс вöрыслөн штука лыдөн петöм, кубатура лыдөн, ваверкös плöщадсö занiмайтöм да сортамент сертi торјöдöм. Тайö даннöјас сертi корсöны јуыслые пропускнöй способностсö кубометра лыдөн быд час јурö. Öтщöщ тöдмавысö запорјас, намыс вiдчысöм да сетчö колана удалыс лыд. Ставыс тайö нуöдчысö схемаөн наблудайтан јуыс.

Наблюд. дорывы ММ

Толыс да лун

Час

Минут

Секунд

Наблуд-
дагтын
заподи-
т-
чым

Час

Минут

Секунд

Наблуд-
дагтым
попайд
чым

Наблудажтөм дырамы секундөн

Шөр выждыс жуыслөн пастамс

Шөр выждыс междуждыныс

Визыв нырыс метра лым секундөн

Кушөм сорт, кушөм пөр мунө

Шөр выждыс керлым мушөм

Сылөн обьемс куб. м. лымдөн

Кв. м. лымдөн ва

Веркөс вылас турасмыс

Ва веркөсмыс

Пропускнөй способно-
стыс куб-м лымдөн

Наблудажтөм

Поромлөн турасмыс
куб. м лымдөн

Поромсө мездөм

Поромитанинсө веса-
лөмПоромлас
Поромлассө
Мездөмө
ужагындуу
чым

Содтөд насжао

Наблюдајтан ужсѡ ставнассѡ поѡ јукны нѡл пѡлѡ, 4 группа
вылѡ:

гидрометрија,
вѡр кылѡдан процесс,
кылѡдан вѡр јылыс сведѣнѡјас
да кылѡдчан доныс.

Сыыс кынѡи колѡ јѣшщѡ ѡетны indѡdjас, наблюдајтѡм мате-
ријалјас сертѡ вѡчны выводјас кылѡдчан ужсѡ ратсионализирѡјтѡм
вылѡ да кылѡдчан рѡскодјассѡ чинтѡм вылѡ.

Гидрометрија куѡа колѡ бѡстны:

- 1) ва вѡссан кадсѡ;
- 2) ваыслѡн туѡм-чинѡм;
- 3) визывнырсѡ мурталѡм (опредѣлитѡм);
- 4) ва чинѡмсѡ мурталѡм;
- 5) тувѡвја ытва пасјалѡм;

Сплавнѡј процесс јылыс колѡ бѡстны тащѡм
даннѡјјас:

- 1) кылѡдан вѡрыслыс vidсѡ (типсѡ);
 - а) грузовѡј пурјас—ыждаыс, пыднаыс, лыбан запысыс пыдѡсыс-
лѡн, составыс, кубатура лыдѡн да с. в';
 - б) 2-3 рада пурјас (салкѡјас)—сѡѡ-жѡ;
 - в) плѡтајас, гонкѡјас—сѡѡ-жѡ;
 - г) мол—куѡтаыс, пагтаыс да с. в';

2) кылѡдчыны заводѡйтѡмыс да сылѡи мунан дыраыс, торјѡн
быд пѡлѡс керлыс (лун лыдѡн);

3) вѡрыслѡн мунан ѡдыс:

- а) кывтан пурјасыслѡн мѡда-мѡдѡаыс костјасыс;
- б) костыс (минутѡн) торја пурјассѡ, плѡтајассѡ да гонкѡјассѡ

леѡалѡмлѡн;

в) уна-ѡ быд воѡ кылѡдчысѡ пурјыс наблюдајтан јуѡдыс;

г) кымын час уѡ робѡчѡјјасыслѡн лунѡа ужалѡмыс;

д) пурјасыслѡн сѡѡ-жѡ мукѡд пѡлѡс кылѡдан вѡрыслѡн кывтан
ѡдыс да суткѡнас километрѡн (мед вылыныс, мед улыныс, шѡрыс);

е) кылѡдан вѡрыслѡн сувталѡм да мыј вѡсна сувталѡмыс;

4) Сплавнѡј процессѡ гѡжѡм:

а) кыѡа пурјасыс кылѡдчысѡны мортјасѡ;

б) кыѡа мортјасѡтѡг (аскежаныс);

в) кыѡа пурјасыс мунѡ мортјасѡн, лѡбѡ парокѡдјасѡн кыскѡмѡн;

г) пурјассѡ куталан (голѡјјасыс, лѡбѡ дѡјасыс кутлѡмѡн вескѡд-
ланѡнјас) лыд, кѡнјасын кутлысѡны, мыјѡн кутаваѡны—снаѡтѡт,
лѡгѡѡтѡн, канатѡн да унаѡ мунѡ сетѡ кадыс;

д) пурјасѡ сулѡданѡнјаслѡн лыдыс, кытѡ пурјасыс сувтѡд-
чысѡны да вѡдчысѡны асыныс ѡчерѣднысѡ вѡѡ кывтѡм вылѡ;

е) став вѳрсѳ кылѳдѳм бѳрын колас керјассѳ весалѳм да сетчѳ ужалан лун петѳм (луналыд);

ж) моллѳн кылѳдѳгѳн ва веркѳссѳ молнас прѳчент лыд а тыртѳм (щѳкыда, гежѳда сертѳыс);

з) тупјѳса керпыртанѳнјас лыд (увтас местајас, кытчѳ разѳдѳ керјассѳ), кодјасѳс тупјалѳма, лѳбѳ пурјѳн кылѳдѳчѳгѳн ухвatalѳны, куталѳны пурјассѳ;

и) запанјас лыд да налѳн кузтаыс;

к) керјыслѳн вѳјѳм да кытчѳѳурѳ разалѳм прѳчент лыдѳн да прѳчинајасыс.

Кылѳдан вѳр јылыс севѳеннѳјас:

1) Кушѳм органѳзатсѳјас кылѳдѳсны да кынынѳн.

2) Кылѳдан дѳныс быд кубометра јурѳ мумѳм сертѳыс—пурјѳа сѳн, моллѳн да мукѳд ног кылѳдѳгѳн.

3) Кылѳдѳтѳм вѳр колѳмыс, унаѳ да мыј вѳсна колѳ кылѳ ѳгыс.

Кылѳдан дѳн јылыс:

1) Быд кубометра, лѳбѳ сажѳн кылѳдан вѳр јурас торја једѳ ытса ылаѳѳ нуѳм јурѳ кылѳдан дѳныс (пурјѳн, моллѳн да мукѳд ног

2) Стоѳмостсѳ быд ѳкаса уж ылаѳ торјѳдѳм (ужалѳысјаслы снаотлы, наклаѳнѳј рѳскодјассѳ да с. в.).

3) Ужалѳысјас лыдыс (кушѳм) кылѳдѳчан ужын—быд кѳм вѳр јурѳ.

4) Кылѳдѳчан ужас адѳмѳнѳстратѳвнѳј рѳскодјас петѳм, унаѳ.

Сыыс кынзѳ мед вѳлѳ сѳгѳма соображѳннѳјас кылѳдѳчан ужсѳ ратсѳоналѳзѳрујтѳм да себестоѳмостсѳ чѳнтѳм куза.

Кылѳдѳчан ужсѳ ратсѳоналѳзѳрујтѳм

Ратсѳоналѳзаторскѳј уж тујас медвѳз колѳ бѳстны ужыслѳыс органѳзатсѳѳннѳј формајассѳ вежаалѳм.

Вѳркылѳдан ужыс (прѳзводствѳыс) ѳнѳз мѳз-на мунѳ важ ѳѳд-јас ѳамѳн, кылѳдѳчан ужын ужалѳны сѳмын пратѳѳкјас, а ѳз технѳк-спѳтсѳалѳстјас, кодјас вермасны кылѳдѳчан ужсѳ нуѳдны став појана ыла мѳропрѳјаттѳјассѳ ѳлѳмѳ пѳртѳмѳн. Кылѳдѳчан ужсѳ ставнас мед вѳлѳ возыв бура артыштѳма да сы сертѳ ѳ нуѳдѳма. Мед вѳлѳ возыв тѳдмѳдѳма јуыслѳыс рѳжѳмсѳ—кылѳдѳчан кадас чѳнѳм-сѳдѳмсѳ, жүждасѳ, вѳзывныр мунан ѳдсѳ, быд участѳкса јулыс грузѳпѳдѳж-ностсѳ, кылѳдѳны вѳрсѳ возыв лѳѳѳдѳм графѳкјас сертѳ.

Колө лоны быд торја јујасө өтї оператївнөј руководство, бура мед вөлі лөсөдөма катїшщө местајас, запаң местајас; мед вөлі пересмотрїтөма кылөдчан ногсө да вежлалөма местнөј условїјөјас сертї—моллөн кылөдчөмсө вежөма пурїөн кылөдчөмө да сїз-жө мөдарө, кызї көкнїджык да донтөмжыка сувтө кылөдчөмыс местнөј условїјөјас сертї.

Бөркылөдан ужсө нуөдїгөн колө јона вїдчысны мөдпөв пурјалөмјасыө, пурјасылыс формасө вежлалөмыс да с. в., мыј вөсна лөоны лїшнөј рөскөдјас. Колө уңжык пурјавны төвнөс, сы вест тулыс кejas лїшалө бур кадыс, көдөс ставнөс поңө їсползујтны бур ва вылын даө пурјассө кылөдчөмө.

Механїзујтны кылөдчөм вөрсө ваыө лепталан ужсө да сїз-жө пурјасөмсө. Пурјасөмыслы вылөн-на лөсөдїсны выл способјас (Ларсен, Јарагін, Алберт). Механїзујтөмыс, выл способјас сертї ужалөмыс јона воңө јоткыштас кылөдчан ужсө, поңас мынны кылөдчан ужө ужалыөјас тырмытөмыс, көдї өнї јона-на төдчө да јона эескөдлө кылөдчөмсө.

Вөрсө нуны механичөскөј тагајасөн кыскөмөн—гырыс јујастї парокөдјасөм да моторнөј пыжјасөн. Тајө јона-жө көкнөдөс да өдзөдөс кылөдчөмсө.

Оз поң бөкө колны ужалыөјаслы оланїнјас лөсөдан уж. Колө, кытчөјасө уна да дыр кeжлө чукөрмывлөны јөз, вөчавны баракјас, оборудујтөм куҳнајас, медїтсїнскөј пунктјас да јүрдөдчан уж нуөдан вежөсјас. Торја јона колө вїзөдлыны гырысжык магїстралјасө телефоннөј свјаз лөсөдчөм вылө. Телефонјасөн јїтны быд гырысжык запаңјас, катїшщөјас. Транспортнөј средствојас мед вөлі тырмымөнја лөсөдөма аварїјајас кeжлө дај сїз-жө—пыжјас, моторнөј пыжјас, верчөмөн ветлан вөвјас, а телефонсө, лїбө радио свјаз лөсөдчөмыс поңтөмїнјасө.

Ино. И

3948

донис 80, ур.
Цена 80 коп.

42986

КОМИ-3

2-816

1-2428816